

SAAMELAISNUORTEN SOPEUTUMINEN SUOMALASEEN
YLIOPISTOYHTEISÖÖN

Kandidaatintutkielma

Saamelainen kulttuuri

Giellagas-instituutti

Oulun yliopisto

Syksy 2017

Paula Rauhala

SISÄLLYSLUETTELO

1. JOHDANTO	4
1.1 Aikaisemmat tutkimukset	6
1.2 Teoreettinen viitekehys	7
1.3 Tutkimusaineisto, -menetelmä ja -kysymys	11
2. SAAMELAISTEN KOULUHISTORIA	13
2.1 Katekeettakouluista ja kansakoulusta korkeakouluun	15
2.2 Saamelainen akatemia	16
3. SOPEUTUMISTA EDISTÄVÄT TEKIJÄT	17
3.1 Koulutukseen hakeutumisen motiivit	18
3.2 Ystävät ja kaverit sopeutumisen edistäjinä	18
3.3 Giellagas-instituutti ja opiskelijajärjestöissä toimiminen sopeutumisen helpottajana	22
3.4 Sukulaiset ja perhe tukena	25
3.5 Yhteenveto	26
4. SOPEUTUMISTA VAIKEUTTAVAT TEKIJÄT	26
4.1 Kokemuksia ennakkoluuloista ja rasismista	27
4.2 Sopeutuminen yliopistoyhteisöön vaikeaa	30
4.3 Hidastunut opiskelutahti ja koti-ikävä	33
4.4 Yhteenveto	35
5. OULUN YLIOPISTON TOIMINTAMENETELMÄT SYRJIMIS- JA RASISMITAPAUKSISSA	36
5.1 Ylioppilaskunta	37
5.2 Yliopisto	38
6. POHDINTA	40

LÄHTEET

44

LIITTEET

1. JOHDANTO

2010-luvun alkupuolella Eurooppaa on ravistellut pakolaiskriisi, yli miljoona pakolaista ja siirtolaista muun muassa Etelä-Aasiasta, Afrikasta ja Lähi-Idästä on hakenut turvapaikkaa Euroopasta. Pakolaisaaltojen kasvaessa keskustelu Suomessa maahanmuuttajien ja ulkomaalaistaustaisten sopeutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan on lisääntynyt. Vähemmän, jos juuri lainkaan, keskustellaan siitä, miten saamelaiset sopeutuvat suomalaiseen yhteiskuntaan.

Kandidaatintutkielmani tarkoitus on selvittää ja kuvata saamelaisnuorten sopeutumista suomalaiseen yliopistoyhteisöön ja siihen liittyviä tekijöitä. Minkälaiset ovat saamelaisnuorten kokemukset opiskelusta suomalaisessa yliopistoyhteisössä? Tutkimuksessani haluan saada saamelaisnuorten oman äänen kuuluviin ja tuoda esiin heille tärkeitä asioita sopeutumisprosessissa. Mitkä tekijät ja/tai asiat aiheuttavat vaikeuksia sopeutumisessa? Mitkä tekijät estävät sopeutumista? Mitkä tekijät taas helpottavat ja/tai edistävät sopeutumista suomalaiseen yliopistoyhteisöön? Aihe on itselleni läheinen, sillä olen itse saamelaisopiskelija Oulun yliopiston Giellagas-instituutissa. Mielestäni saamelaisopiskelijoiden hyvinvointi ja sopeutuminen sekä sopeutumisen syyt ovat jääneet vaille ansaitsemaansa huomiota, jonka vuoksi päädyin tekemään tutkimusta tästä aiheesta.

Vertailen tutkimuksessani keskenään myös Kanadan alkuperäiskansanuorten ja saamelaisten kokemuksia sopeutumisprosessista valtaväestön rakentamaan instituutioon. Miten Kanadan alkuperäiskansanuorten kokemukset sopeutumisesta poikkeavat saamelaisten kokemuksista? Entä löytyykö kokemuksista myös samankaltaisuuksia? Peilaan tutkimustuloksiani saamelaisten sopeutumisesta kanadalaisen Kerry A. Baileyn tutkimukseen *Racism within the Canadian university: Indigenous students' experiences*. Onko saamelaisilla samankaltaisia kokemuksia yliopistoon sopeutumisesta kuin muilla alkuperäiskansoilla? Kanada on ollut edelläkävijä alkuperäiskansojensa hyvinvoinnin tutkimisessa (Keskitalo, Lehtola & Paksuniemi 2014, 260). josta myös Suomi voisi halutessaan ottaa mallia.

Tutkimusta saamelaisten sopeutumisesta suomalaiseen yliopistoyhteisöön ei ole. Alkuperäiskansaan kuuluvien henkilöiden sopeutumisesta oppilaitoksiin ja muihin instituutioihin on verrattain hyvin vähän. Kanadalainen Kerry A. Bailey (2015) on tutkinut Kanadan alkuperäiskansanuorten kokemuksia kanadalaisessa yliopistossa ja näiden nuorten kohtaamaa rasismia yliopistomaailmassa. Pidän Baileyn tutkimusta hyvänä vertailukohtana omiin tutkimustuloksiini, sillä saamelaisia ja Kanadan alkuperäisväestöä yhdistää etnisyyden lisäksi myös maantieteellinen alue, arktinen alue.

Tutkimuksessani haluan myös selvittää, ovatko saamelaisnuoret kokeneet syrjintää tai rasismia yliopistossa? Entä mitkä ovat Oulun yliopiston toimintamenetelmät syrjimis- ja rasismitapauksissa? Saamelaisnuorten kokemasta rasismista Oulun yliopistossa uutisoi vuonna 2016 muun muassa Yle Sápmi 19.2.2016, Oulun seudun YK-yhdistys 19.2.2016 sekä Oulun yliopiston ylioppilaskunta 17.2.2016. Uutisten mukaan yksi Oulun yliopiston opiskelijoista oli sanonut saamelaisopiskelijoille keväällä 2015 eräässä opiskelijatapahtumassa Oulussa, että saamelaiset tulisi ampua.

Etnisellä syrjinnällä voi olla pitkäkantoisia vaikutuksia saamelaisten kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja mielenterveyteen. Saamelaisten kohdalla syrjinnän ja rasismin vaikutuksia hyvinvointiin ei ole tutkittu. Esimerkiksi Puuronen (2011) mainitsee teoksessaan uhritutkimuksista, joissa on selvitetty maahanmuuttajien kokemaa rasismia ja syrjinnän laajuutta ja vaikutuksia. Tutkimusten tärkein sanoma on, että maahanmuuttajien rasismikokemukset ovat yleisiä ja että ne vaikuttavat kielteisesti heidän terveydentilaansa ja sopeutumiseensa Suomeen. (Puuronen 2011, 37-38.)

Maahanmuuton kasvaessa, vihapuhe ja avoin rasismi ovat tulleet osaksi julkista ja poliittista keskustelua. Jotta suomalaisesta yliopistoyhteisöstä saataisiin ei-rasistinen, tasavertainen ja monikulttuurinen yhteisö, tulee yliopistojen ottaa rasismitapaukset vakavasti ja menetellä Suomen rikoslain mukaan tapauskohtaisesti. Syrjintä ja rasismi ovat Suomessa lailla kiellettyjä.

Toivonkin tutkimukseni edistävän avointa keskustelua siitä, minkälaista syrjintää ja rasismia saamelaisnuoret kokevat sekä tuoda esille saamelaisnuorten kokemuksia sopeutumisesta suomalaiseen yliopistoyhteisöön heidän omin sanoin. Toivon tutkimukseni myös tuovan ratkaisuja siihen, miten yliopistoyhteisö voisi omalla toiminnallaan edistää saamelaisten sopeutumisprosessia. Kaikkien opiskelijoiden tulisi olla tasavertaisia yliopistoyhteisössä niin yksilönä kuin yhteisön jäsenenä, eikä kenenkään tulisi pelätä yliopistoyhteisössä oman turvallisuutensa puolesta taustansa vuoksi.

1.1 Aikaisemmat tutkimukset

Tutkimusta saamelaisten sopeutumisesta suomalaiseen yliopistoyhteisöön tai suomalaiseen yhteiskuntaan ei juurikaan ole.

Oman tutkimukseni kannalta tärkeitä ovat tutkimukset, joista saan vertailukohtaa omiin tutkimustuloksiini. Peilaan tutkimustuloksiani Kerry A. Baileyn (2015) tutkimukseen Kanadan alkuperäiskansanuorten kokemuksiin sopeutumisesta kanadalaiseen yliopistoon ja heidän kohtaamastaan rasismista. Marju Salmelan (2012) pro gradu-tutkielma maahanmuuttajien kokemuksia sopeutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan antaa myös hyviä vertailukohtia omiin tutkimustuloksiini Baileyn (2015) tutkimuksen rinnalla, vaikka Salmelan (2012) tutkimus ei olekaan keskiössä omassa tutkimuksessani.

Muita hyödyllisiä tutkimuksia ovat Anne Seppälän (2015) puheviestinnän pro gradu-tutkielma, Vesa Puurosen (2011) teos Rasistinen Suomi, Rauna Kuokkasen artikkeli (2002) alkuperäiskansojen diskurssista ja dekolonisaatiosta sekä Kuokkasen (2000-2003) toinen artikkeli saamelaisnaisista, feministisestä analyysistä ja saamelaisyhteiskunnan dekolonisaatiosta.

Saamelaisten kansanopetuksen ja koulukäynnin historiasta (2014) ovat kirjoittaneet yhdessä Pigga Keskitalo, Veli-Pekka Lehtola sekä Merja Paksuniemi. Hyödyllinen on myös Pigga Keskitalon, Inker-Anni Linkolan, Jukka Nyysösen, Leonie McIntoshin, Merja

Paksuniemen ja Tuija Turusen artikkeli saamelaisten ja Australian alkuperäiskansojen kouluhistorian erityispiirteistä (2016).

1.2 Teoreettinen viitekehys

Tämän kandidaatintutkielman kannalta tärkeitä pääkäsitteitä ovat akkulturaatioprosessi, sopeutuminen, rasismi ja syrjintä.

Tutkimuksessaan *Maahanmuuttajien kokemuksia sopeutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan* (2012) Marju Salmela tuo tutkimuksessaan esille Liebkindin (2000) pohdintoja eri kulttuurien kohtaamisista. Liebkind (2000) toteaa, että ihmiset joutuvat sopeutumaan muutoksiin. Ihmiskunnan kehitys on seurausta tällaisista muutosprosesseista. Kulttuurien kohtaamisesta aiheutuvaan muutosprosessiin liittyvät niin vähemmistöryhmien sopeutuminen enemmistökulttuuriin kuin enemmistön jäsenten suhtautuminen kulttuurivähemmistöihin. Tästä muutosprosessista käytetään nimitystä *akkulturaatioprosessi*. Akkulturaatiolla tarkoitetaan eri kulttuureja edustavien ryhmien jatkuvista välittömistä kontakteista johtuvia ilmiöitä sekä tästä johtuvia molemmissa kulttuureissa tapahtuvia muutoksia. Akkulturaatiota voidaan pitää tilana ja prosessina. Prosessina se merkitsee ajan kuluessa tapahtuvia muutoksia toisen kulttuurin kanssa kosketuksissa olevien ihmisten uskomuksissa, tunteissa, asenteissa, arvoissa, käyttäytymisessä ja samaistumiskuvioissa. Akkulturaatiota on tapana mitata asteena tai tiettyinä määrinä, tiettyinä ajankohtana yksilön käyttäytymisenä, tunteina ja asenteina. Lukuisissa akkulturaatioprosessia koskevista teorioista voidaan karkeasti jakaa teorit kahteen ryhmään, joista toinen painottaa yksilöotteista prosessia, joka päättyy kulttuurivähemmistön sulautumiseen ja toinen painottaa kulttuuripluralismia eli monikulttuurisuutta. Onnistuneen akkulturaation merkkeinä on pidetty mm. hyvää henkistä ja fyysistä terveyttä, yleistä tyytyväisyyttä, hyvää itsetuntoa, pätevää työsuoritusta ja se ymmärretään usein yksilön mukautumiseksi ja sopeutumiseksi uuteen kulttuuriin. (Liebkind 2000, 13–20.)

Anne Seppälä (2015, 6) tuo tutkimuksessaan *Monikulttuurisen oppimisryhmän heikot ja kehittyvät vuorovaikutussuhteet maahanmuuttajien sopeutumisen tukena* esille Berryn (1997) sekä Kimin (2001) määritelmiä akkulturaatiosta. Akkulturaatio on Berryn (1997, 6–7) mukaan varaukseltaan neutraali käsite, vaikkakin ilmiö tyypillisesti kohdistuu vain toiseen kanssakäynnin osapuolista. Kimin (2001, 51) mukaan sopeutuminen uuteen ympäristöön ei ole kuitenkaan pelkkä prosessi, jossa uudet kulttuuriset mallit lisätään aiemman kulttuurin päälle. Yksilö joutuu poisoppimaan vanhoja malleja omaksuessaan uusia tilalle. Akkulturaatiota ja poisoppimista kuvaava käsite *dekulturaatio (deculturation)* ovat vuorovaikutuksessa keskenään uuden tiedon syrjäyttäessä vanhan. Vanhan tiedon olemassaolo on kuitenkin tärkeää, sillä ilman sitä ei ole olemassa valmista pohjaa, jonka uusi tieto voisi korvata. Tämän johdosta voidaankin pohtia, onko sopeutuminen kulttuurisesti läheisempään ympäristöön helpompaa sen vuoksi, että esimerkiksi tietyt vuorovaikutuksen normit eivät vaadi yhtä suurta muutosta kuin kulttuurisesti etäisissä maissa. (Seppälä 2015, 6.)

Seppälä (2015, 6) jatkaa, että akkulturaation myötä yksilö aloittaa Berryn (1997, 6, 13–14) mukaan myös prosessin toisen osan eli varsinaisen *sopeutumisen (adaptation)*. Sopeutumisen käsite kuvastaa yksilössä tai ryhmässä tapahtuvia psykologisia muutoksia, jotka ovat seurausta uuden ympäristön vaatimusten kohtaamisesta. Tätä ilmiötä kuvataan myös käsitteellä *psykologinen akkulturaatio (psychological acculturation)* tai *psykologinen sopeutuminen (psychological adaptation)*. Käsitteet kuvaavat niitä psykologisia muutoksia, jotka vaikuttavat yksilön tietoisuuteen omasta yksilö- ja kulttuuri-identiteetistään. Yksilössä tapahtuvien sisäisten muutosten lisäksi voidaan tarkastella myös yksilöstä ulospäin heijastuvaa *sosiokulttuurista sopeutumista (sociocultural adaptation)*. Käsite tarkastelee yksilön linkittymistä uuteen kontekstiin ja kykyä selvitä arkipäivän tilanteista esimerkiksi perhe-elämän, työn ja koulun saralla. Sosiokulttuurinen sopeutuminen yhdistetään ylipäätään sosiaalisten taitojen viitekehykseen. Kolmantena sopeutumisen alalajiksi on erotettu myös *taloudellinen sopeutuminen (economic adaptation)*, joka kuvastaa yksilön menestystä, tyytyväisyyttä ja tehokkuutta työelämässä. (Seppälä 2015, 6-7.)

Vesa Puuronen (2011) analysoi teoksessaan rasismien muotoja Suomessa ja esittelee rasismien tutkimuksen eri suuntauksia. Suomessa on tutkittu rasismia 1990-luvulta lähtien. Keskeisiä teemoja ovat olleet muun muassa suomalaisten asenteet, rasismien uhrien kokemukset, rasismien vaikutukset uhrien terveyteen, rasistinen rikollisuus, rasismi tiedotusvälineissä, arkielämän rasismi, rasistinen ideologia ja rasismien historia sekä rasistiset ryhmät ja niiden toiminta. Puuronen (2011) mukaan tutkimuksissa on pohdittu myös rasismien tutkimuksen käsitteellisiä, teoreettisia ja metodologisia ongelmia. (Puuronen 2011, 34-35.)

Puuronen (2011) mukaan *rasismi* on monimutkainen ilmiö. Sitä voi tarkastella sosiaalisena konstruktiona – ideologiana ja puhetapana eli diskurssina – johon kiinnittyy erilaisia toimijoita. Rasismi ei ole pelkästään puhetapa tai ideologia, vaan se ilmenee myös sosiaalisina käytäntöinä, konkreettisina tosiasioina, jotka vaikuttavat ihmisten elämään. Rasismien eri ulottuvuudet – rasismien idea sosiaalisena konstruktiona, rasismi ideologiana, rasismi sosiaalisen todellisuuden ilmiönä, kuten katuväkivaltana, työsyörintänä ja nimittelynä – ovat yhteydessä toisiinsa. Rasismien tutkimuksen tehtävä on tarkastella sekä rasismien ideaa että rasismia konkreettisina käytäntöinä ja etsiä niiden yhteyksiä. (Puuronen 2011, 48-49.) Korostan kuitenkin tässä vaiheessa, ettei oma tutkimukseni kohdistu rasismien tutkimukseen.

Ennen rasismien määrittelyä, Puuronen (2011) mukaan on syytä luonnehtia lyhyesti muutamia lähikäsitteitä: *etnosentrismiä*, *eurosentrismiä* ja *ksenofobiaa*. Samalla määrittelen syrjinnän käsitteitä. Etnosentrismi tarkoittaa uskomusta, että oman kansan arvojärjestelmä, ominaisuudet ja tavat ovat oikeat ja muita paremmat. Eurosentrismi taas tarkoittaa eurooppalaisten tutkijoiden taipumusta tarkastella muiden maiden kulttuureja eurooppalaisesta näkökulmasta. Ksenofobia tarkoittaa vieraskammoa, muukalaispelkoa ja –vihaa. Ksenofobia esitetään yleensä yleismaailmallisena ja luonnollisena käyttäytymismuotona. Väitetään siis, että on luonnollista käyttäytyä vihamielisesti vieraiden kulttuurien edustajia kohtaan. (Puuronen 2011, 51.)

Käsitteitä rasismi ja *syrjintä* käytetään joskus samaa tarkoittavina. Aikaisemmin rasismin sijasta puhuttiin rotusyrjinnästä, mutta käsite on poistunut Puurosen (2011) mukaan käytöstä ilmeisesti sen vuoksi, että ”rotu” on Suomessa ollut lähes lailla kielletty sana. Puurosen (2011) mukaan myös rasismin ja syrjinnän eroa on hämärtänyt se, että nykyään julkisuudessa puhutaan usein esimerkiksi ikärasismista, jolla tarkoitetaan ikäsyrjintää. Rasismi on syrjintää, mutta ei mitään hyvänsä syrjintää. Syrjintä on yläkäsite, jonka alla rasismilla on erityinen merkityksensä. (Puuronen 2011, 51.)

Suomessa kaikki ihmiset ovat periaatteessa tasavertaisia lain edessä. Osa laeista on säädetty, jotta pystyttäisiin estämään rasismi ja etninen syrjintä tai ainakin rankaisemaan niitä, jotka niihin syyllistyvät. (Puuronen 2011, 51.) Voisi siis kuvitella, että tarkoin laissa säädeltyinä rasismiin ja etniseen syrjintään syyllistyneiden rangaistukset olisivat ongelmattomasti järjestetty, mutta näin ei aina ole. Puurosen (2011, 194) mukaan joskus tuomioistuinten päätökset näyttäisivät olevan ristiriidassa sekä todisteiden että lakien kanssa.

Vuonna 2004 voimaan tulleen yhdenvertaisuuslain (20.1.2004/21, 6 §) mukaan, syrjinnällä tarkoitetaan (1) sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa (välitön syrjintä); (2) sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedullisen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia (välillinen syrjintä); (3) henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri (häirintä); (4) ohjetta tai käskyä syrjiä. (Puuronen 2011, 52.)

Syrjinnästä puhuttaessa tehdään yleensä ero *välillisen* (epäsuora, *indirect*) ja *välittömän* (suora, *direct*) *syrjinnän* välille, ja myös yhdenvertaisuuslailla käytetään näitä käsitteitä. Syrjinnän yhteydessä keskustellaan myös yleensä tietoisesti tai tarkoituksellisesti syrjinnästä tai tiedostamattomasta tai tarkoittamattomasta syrjinnästä. Epäsuora tai

välillinen syrjintä on tiedostamatonta ja suora syrjintä taas tietoista toimintaa. (Puuronen 2011, 52.)

Rasismi on rasismien uhrien näkökulmasta voimaannuttava käsite, koska se mahdollistaa syrjivän ryhmän kritisoimisen. Lisäksi käsite voi lisätä rasismien uhrien keskinäistä solidaarisuutta sekä uhrien ja syrjintää vastustavien ihmisten yhteistyötä. (Puuronen 2011, 18.) Rasismikokemuksia ei saa eikä pidä piilotella, eikä niistä pidä eikä tarvitse puhua hienovaraisesti kierrellen, mikä voi muuten johtaa tabuun. Rasismi on todellisuutta ja jokapäiväistä kamppailua monille, ja sillä voi olla elämänmittaisia seurauksia kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja mielenterveyteen.

Rasismi ei välttämättä perustu rotuun vaan se voi pohjata puhetapoihin ja käytäntöihin, joiden avulla tietyt etniset, kansalliset tai uskonnolliset ryhmät esitetään arvoltaan muita alemmina. Tällainen *alasarvostaminen (inferiorization)* voi saada aikaan ryhmiin kohdistuvia sulauttamis-, syrjäyttämistä- tai jopa hävittämisyrittämiä. Esimerkkinä tästä on islamofobia, joka ei välttämättä liity lainkaan islamilaisten henkilöiden rotuun tai etniseen ryhmään vaan heidän uskontoonsa tai laajemmin kulttuuriinsa, joka alasarvostetaan. (Puuronen 2011, 22.)

1.3 Tutkimusaineisto, -menetelmä ja -kysymys

Haastattelin tutkimusta varten syksyllä 2016 ja syksyllä 2017 viittä nuorta saamelaisopiskelijaa Oulun yliopistosta. Haastateltavista kolme opiskeli Oulun yliopiston saamen kielen ja saamelaisen kulttuurin yksikössä, Giellagas-instituutissa. Loput kaksi opiskelivat muissa tiedekunnissa, mutta olivat jossakin vaiheessa opiskelleet myös Giellagas-instituutin yksikössä. Haastateltaviin kuuluu sekä saamen kielen että kulttuurin opiskelijoita, sekä äidinkieliä että yksi vieraskielinen. Tutkimukseni on laadullinen teemahaastattelututkimus, jossa on narratiivinen lähestymistapa. Aineiston analyysin olen toteuttanut teemoittelun ja sisällönanalyysin avulla (Tuomi & Sarajärvi 2009.) Haastattelurunko on tutkielman liitteenä.

Haastattelumenetelmänä käytin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastateltavilta kysytään kysymyksiä samoista teemoista, mutta kysyttävät kysymykset ja niiden muoto vaihtelevat haastateltavan ja haastattelutilanteen mukaan. Teemahaastattelun erityisyys on siinä, että se antaa sijaa tutkittavan äänelle ja tulkinnoille. Teemat ohjaavat haastattelun kulkua. Teemahaastattelu soveltuu menetelmäksi silloin, kun tutkittavilla on samankaltaisia kokemuksia. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 48.) Valitsin haastattelumenetelmäksi teemahaastattelun, koska se mahdollistaa tarvittaessa kysyä tarkentavia kysymyksiä. Menetelmä on aiheen kannalta sopivin myös sen takia, sillä se mahdollistaa haastateltavien kokemusten kokonaisvaltaisen tarkastelun.

Hyvän tieteellisen käytännön mukaisesti, tutkijan on kunnioitettava tutkittavien yksityisyyttä turvaamalla tutkittavien anonymiteetti (Salmela 2012, 74). Tutkimustani varten olen jättänyt kaikkien osallistuneiden nimet pois, etteivät tutkittavat ole tunnistettavissa. En myöskään ole korvannut osallistuneiden nimiä koodeilla tai valenimillä, sillä Giellagas-instituutin vähäisen henkilömäärän takia haastateltavien henkilöllisyys olisi helppo selvittää koodien tai valenimienkin takaa. Oleellinen osa suojaa on, että osallistujien oikeudet ja hyvinvointi turvataan, osallistujille ei pidä aiheuttaa vahinkoa, heidän hyvinvointinsa on asetettava kaiken edelle, mahdolliset ongelmat on etukäteen otettava huomioon. Tutkimustietojen on oltava luottamuksellisia, tutkimuksen yhteydessä saatuja, joita ei luovuteta ulkopuolisille ja käytetään vain tähän tutkimukseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 125- 133.)

Niin haastatteluista, muista tutkimuksista kuin kirjallisesta aineistosta nousi esille tiettyjä teemoja, joiden kautta lähdin hahmottelemaan sopeutumista ja siihen liittyviä tekijöitä. Näitä teemoja olivat ystävät, merkitykselliset sosiaaliset suhteet, tukipalvelut, koti-ikävä, opintojen eteneminen, ennakkoluulot, rasimitapaukset sekä saamelaisuus. Aineiston teemoittamisen jälkeen aloin vertailla saamelaisten kokemuksia Kanadan alkuperäiskansanuorten kokemuksiin: mitä yhteneväisyyksiä ja mitä eroavaisuuksia niistä löytyy?

Saamelaisopiskelijat elävät kahdessa yhteisössä: suomalaisessa ja saamelaisessa. Tutkimuskysymykseni onkin, mitkä tekijät helpottavat sopeutumista, mitkä tekijät taas vaikeuttavat sopeutumista suomalaiseen yliopistoyhteisöön? Entä mitä yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia löytyy saamelaisten ja toisen alkuperäiskansan kokemuksista ja sopeutumisesta yliopistoon? Haluan myös selvittää, ovatko saamelaisnuoret kokeneet syrjintää tai rasismia yliopistossa? Entä mitkä ovat Oulun yliopiston toimintamenetelmät syrjimis- ja rasismitapauksissa? Näihin kysymyksiin vastaamalla tarkentuu myös kuva Oulun yliopiston, sekä saamelaisten oman yksikön Giellagas-instituutin kehittämistarpeista.

2. SAAMELAISTEN KOULUHISTORIA

Alkuperäiskansojen kouluhistoriaa on tutkimuksissa usein tarkasteltu kolonialismin kontekstissa. Kolonialismi viittaa suurvaltapolitiikkaan, imperiumin olemassaoloon ja sen hallintavallan edistämiseen. Sen keskeinen ilmenemismuoto on assimilaatio, jolla tarkoitetaan vähemmistöjen sulautumista ja aktiivista sulauttamista valtaväestöön. Tämän voi ymmärtää kulttuurisena kolonisaationa. Kolonisaatio määritellään arkeologian näkökulmasta kulttuurien vaihtona tai yhteiskuntatieteiden politiikan käsitteenä, jolla tarkoitetaan tilannetta, jossa valtio tai kokonainen kulttuuripiiri ottaa haltuunsa toisen alueen prosessinomaisesti. (Keskitalo, Lehtola & Paksuniemi 2014, 1-2.)

Alkuperäiskansaisuus lain suojaamana statuksena, konstruoituna identiteettinä ja identifioitumisena sekä alkuperäiskansojen poliittisena yhteytenä, jota määrittää yhdeltä osalta jaettu kolonisaatiohistoria, tekee saamelaisten kouluhistoriasta erityistapauksen. Erityisesti 1800- ja 1900- luvuilla etnisyyden ja etnisyyden hallinta saivat aikaan koulupoliittisia käytänteitä, jotka olivat Suomen oloissa poikkeuksellisia ja Australiassa taas alkuperäiskansojen keskuudessa tavallisia. Suomessa kolonialistisen koulutushistorian käytänteet kohdistuivat saamelaisiin etnisyyksiin ainutlaatuisella tavalla. Voidaan sanoa,

että saamelaisoppilaiden koulussa ja opetuksessa kokema kulttuurinen etäisyys oli vielä pitkälle 1900-lukua pitempi kuin suomalaisoppilaiden: useat saamenkieliset oppilaat tulivat kouluun alueilta, joilla saamen kieli, saamelaiskulttuuri ja -identiteetti olivat vahvoja, ja jotka kuuluivat vain löyhästi syntymässä olevaan suomalaiseen yhtenäiskulttuuriin. Koulukokemus suomen kieleen ja suomalaiseen kulttuuriin ja Suomen kansakunnan rakentamisen tavoitteisiin perustuvassa laitoksessa aiheutti saamelaisoppilaille vieraantumisen ja outouden tunnetta. (Keskitalo, Linkola, Nyysönen, McIntosh, Paksuniemi & Turunen 2016, 2.)

Ruotsin kruunun ja luterilaisen kirkon käännytystoiminta Lapin alueella alkoi 1500-luvun jälkipuolella. Kirkollinen toiminta tehostui 1550-luvulla Kustaa Vaasan määrättyä erinäisten toimenpiteiden aloittamisen siidoissa eli lapinkylissä. Sen seurauksena vuonna 1574 kuningas Juhana III vaati kielitaitoisten pappien lähettämistä Lappiin. Papit vierailivat kerran vuodessa lapinkylissä, joihin myös verottajat ja kauppiat löysivät tiensä. (Keskitalo, Lehtola & Paksuniemi 2014, 14.)

Kirkko aloitti kristinuskon systemaattisen levittämisen 1600-luvulla. Vuonna 1602 ensimmäisenä virkaan saarnaajana asetettiin Ylitorniolla työskennellyt kappalainen Georgius Henric. Asemapaikaksi määrättiin Enontekiö, johon oli rakenteilla kirkko vuonna 1606. Tämän jälkeen Lappiin rakennettiin kirkkoja pysyvästi. Kirkon saatua ulkoiset puitteet toiminnalleen valmiiksi, saamelaisten elämäntavan toteuttaminen vaikeutui. Saamelaiset opettelivat ulkoa katekismuksen opinkappaleita. (Keskitalo, Lehtola & Paksuniemi 2014, 14-15.)

Kristillinen kirkko saapui Utsjoen alueelle 1600-luvun alkuvuosikymmeninä. Utsjoen ensimmäinen kirkko toimi Äimäjoen suulla, jonka jälkeen toiminta vakiintui Mantojärvelle 1700-luvulle tullessa. Utsjoelle pystytettiin koulutalo vuonna 1728. Tarkoituksena oli saamelaisten kristinuskon vahvistaminen lapinkoulun avulla. Myöhemmin opetus tehostui,

kun katekeetat, eli kiertävät opettajat, ja kansanopettajat opettivat lukemista ja kristinuskon opinkappaleita saamelaislapsille kiertäen kodasta toiseen. Kiertokoulut eli katekeettakoulut alkoivat toimia Utsjoella vuonna 1750, Inarissa vuonna 1779, Enontekiöllä vuonna 1780 ja Kittilässä vuonna 1831. Katekeettakoulut toimivat toisen maailmansodan jälkeiseen aikaan saakka. Lestadiolaisuuden vaikutus alkoi 1800-luvun lopulla, jolloin karismaattinen herätysliike sai monet saamelaiset kääntymään kristinuskoon. (Keskitalo, Lehtola & Paksuniemi 2014, 15.)

2.1 Katekeettakouluista ja kansakoulusta korkeakouluun

Saamelaisten ja heidän kulttuurinsa tilanne muuttuivat toisen maailmansodan jälkeen, kun oppivelvollisuus ulotettiin kaikkialle Suomen Lappiin. Vuoden 1946 oppivelvollisuuslaki lakkautti saamelaisalueella tuohon asti toimineen katekeettalaitoksen. Suuri osa saamelaislapsista sijoitettiin kotiensa ulkopuolelle oppilasasuntoihin, joissa ei useinkaan ollut mahdollista puhua saamea tai harjaantua saamelaiskulttuurin jatkamiselle välttämättömiin taitoihin. (Puuronen 201, 127 – 128.) Asuntoloilla on ollut suuri merkitys Pohjois-Suomessa, sillä ilman niitä kansakoulu ei olisi voinut laajentua Lapin läänissä. Asuntolat oli tarkoitettu lapsille, jotka eivät voineet kouluaikana asua kodeissaan pitkien välimatkojen takia. (Keskitalo, Lehtola & Paksuniemi 2014, 254.) Viimeinen katekeetta lopetti toimintansa vuonna 1956 (Keskitalo, Lehtola & Paksuniemi 2014, 44). Peruskoulujärjestelmään siirryttiin ensimmäiseksi Lapissa vuodesta 1972 alkaen, josta uudistus eteni vaiheittain eteläiseen Suomeen (Keskitalo, Lehtola & Paksuniemi 2014, 16).

Peruskouluun siirtyminen vuonna 1968 näkyi kansakoulujen muuttumisena ala-asteiksi, ja kansalais- ja keskikoulujen yläasteiksi, vieraitten kielten, lähinnä englannin kielen opetuksen alkamisena kolmannelta luokalta, sekä erityisopetuksen alkamisena. Vaikka 1960-luvun loppuun mennessä saamenkielisen opetuksen suhteen alkoi näkyä tuloksia – Siiri Magga-Miettusen *Abbes* ja Nilla Outakosken saamen kielioppi olivat ilmestyneet, ja saamenkielisiä opettajia jo valmistua työelämään – ei peruskoulun perustaminen Vuotsoon, Utsjoelle ja Inarin kirkonkylään sinällään muuttanut tilannetta edullisempaan suuntaan.

Saamelaisvaltuuskunnan mukaan peruskoululainsäädäntö oli riittämätöntä turvaamaan opetuksen saamen kielessä ja saamenkielellä. (Keskitalo, Lehtola & Paksuniemi 2014, 73). Saamen kieltä ei käytetty opetuskielenä koko kansakoulun historian aikana (1866 – 1977). Poikkeuksena oli Utsjoen kunnassa sijaitseva Outakosken koulu. (Keskitalo, Lehtola & Paksuniemi 2014, 254.)

Koulukokemus ei rohkaissut kaikkia saamelaisia hakeutumaan jatkokoulutukseen – saamelaiset olivat aliedustettuina keskikouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa verrattuna suomalaisiin. Jatkokoulutuksen välttelyn ongelma näyttää poistuneen, osin parantuneesta tarjonnasta johtuen, ja varsinkin saamelaisnaisten koulutustaso on noussut. Saamelaisalueen toinen lukio, Utsjoen saamelaislukio, perustettiin vuonna 1977. Lukion opetusohjelmaan kuului alusta asti saamen kieli, kulttuuri ja luontaistalous, ja lukiota on rakennettu kaksikielisenä alusta asti. (Keskitalo, Lehtola & Paksuniemi 2014, 74.)

2.2 Saamelainen akatemia

Oulun yliopistossa saamen kielen ja kulttuurin opetuksen perinne ulottuu 1960-luvun lopulle, jolloin saamen, eli lapin kieltä, alettiin opettaa suomen kielen laitoksen yhteydessä. Siitä kehittyi pääaine 1980-luvun alussa, jolloin opetus suuntautui lähinnä äidinkielisten saamenpuhujien kouluttamiseen. Suuri osa valmistuneista suuntautui opettajiksi. Saamelaisen kulttuurin opetus alkoi vahvistua 1990-luvulla ja erityisesti vuonna 2001 perustetun Giellagas-instituutin myötä, jolloin saamelaisesta kulttuurista tuli toinen pääaine saamen kielen rinnalle. (Keskitalo, Lehtola & Paksuniemi 2014, 315.)

Oulun yliopisto perusti vuonna 1970 lapin kielen lehtoraatin, joka oli historiallinen laatuaan. Saamen kielen approbatur-opetus alkoi ensimmäisenä koko Suomessa. Saamen kieltä oli opetettu Helsingin yliopistossa osana suomalais-ugrilaista kielitiedettä, mutta se oli rajoittunut kielihistorian luentoihin sekä alkeis- ja jatkokursseihin. Myös Turun yliopistossa oli ollut kielihistoriallisia kursseja, samoin kuin Lapin kesäyliopistossa Rovaniemellä. Saamen kielen opetus Oulun yliopistossa liittyi alusta lähtien tiiviisti vuonna

1966 toimintansa aloittaneen suomen kielen laitoksen vaiheisiin. (Keskitalo, Lehtola & Paksuniemi 2014, 315.)

Vuodesta 2004 lähtien saamen kieltä ja kulttuuria on voinut opiskella omina, erillisinä pääaineinaan. Pääaineista saamen kieli on perinteisesti tarkoitettu äidinkielisille ja sellaisille opiskelijoille, joilla on hyvä saamen kielen taito. Oppiaineen kaikki opetus on tapahtunut pohjoissaamen kielellä, mutta opintoihin sisältyy myös inarin- ja koltansaamen opintoja. 2000-luvulla myös saamen kielen opetus vieraana kielenä on lisääntynyt muun muassa sen takia, että saamelaisen kulttuurin opiskelijoilta edellytetään tiettyä saamen kielen taitoa. (Keskitalo, Lehtola & Paksuniemi 2014, 318.)

Saamelaiset ovat perustaneet omia instituutioitaan muuallekin kuin vain Suomeen. Norja Kautokeinoon perustettiin vuonna 1989 Sámi allaskuvla, Saamelainen korkeakoulu. Saamelainen opetus ja saamentutkimus on ollut korkeakoulun pohja ja ehto. (Sámi allaskuvla.)

3. SOPEUTUMISTA EDISTÄVÄT TEKIJÄT

Salmelan (2012) mukaan sopeutuminen uuteen kulttuuriin ja yhteiskuntaan on aina yksilöllinen prosessi, johon vaikuttavat yksilön itsensä lisäksi hänen kulttuuritaustansa sekä suomalaisessa yhteiskunnassa vallitsevat asenteet. Tutkimukseni tarkoitus on selvittää ja kuvata saamelaisnuorten kokemuksia sopeutumisesta. Mitkä tekijät edistävät ja mitkä taas estävät sopeutumista uuteen ympäristöön? Aineiston tarkastelussa keskityn siihen, miten saamelaisnuoret kertoivat kokemuksistaan ja sopeutumisestaan suomalaiseen yliopistoyhteisöön. Vertailen myös omia tutkimustuloksiani Baileyn (2015) tutkimustuloksiin Kanadan alkuperäiskansanuorten sopeutumisesta kanadalaiseen McMaster yliopistoon sekä näiden nuorten kohtaamasta rasismista. Bailey (2015) on haastatellut tutkimustaan vasten 11 alkuperäiskansanuorta sekä kuusi ei-alkuperäiskansaan kuuluvaa opiskelijaa Kanadan McMaster yliopistosta. Mitä yhteneväisyyksiä ja mitä

eroavaisuuksia niistä löytyy?

3.1 Koulutukseen hakeutumisen motiivit

Giellagas-instituutilla on ollut opetusministeriön osoittama valtakunnallinen vastuu järjestää ja edistää saamen kielen ja saamelaisen kulttuurin ylintä opetusta ja tutkimusta Suomessa vuoden 2001 alusta lähtien. (Giellagas-instituutti.) Ihan yhtä tärkeää on pitää huolta omien opiskelijoiden jaksamisesta ja heidän kuulemisesta, jotta opiskelijat eivät jäisi yksin. Saamelaisopiskelijoiden ääntä ja toiveita on kuultava uusien kehittämissuunnitelmien suunnittelussa sopeutumisen helpottumiseksi.

Suurin osa saamelaisopiskelijoista olivat valinneet Oulun yliopiston opiskelupaikakseen hyvän sijainnin sekä saamen kielen opiskelun takia. Pohjoisesta kotoisin oleville Oulu on suhteellisen lähellä, verrattuna esimerkiksi Helsinkiin, jossa suurin osa Suomen saamelaisista asuu. Saamelaisten määrä on Helsingissä suurempi kuin missään muussa kunnassa. Suomen 8000 saamelaisesta 1000 asuu pääkaupunkiseudulla. (City-Sámit.)

Jokaisella oli halu opiskella saamen kieltä, ja yksi haastateltavista näki yhtenä mahdollisuutena sen kautta mahdollisesti palata tulevaisuudessa työelämään takaisin pohjoiseen Saamelaisalueelle. Kuten Kuokkanen (2002, 16) kirjoittaa artikkelissaan, usein myös syyt yliopistoon tulemiseen poikkeavat alkuperäiskansojen opiskelijoiden kohdalla verrattuna muihin opiskelijoihin. Työpaikan saaminen voi olla kytketty laajempiin kollektiivisiin pyrkimyksiin omassa yhteisössä kuten esimerkiksi itsehallinnon edistämiseen yhteiskunnan eri aloilla. Artikkelissaan *Alkuperäiskansojen diskurssi ja dekolonisaatio* (2002, 16) Kuokkanen viittaa Verna Kirknessin ja Ray Barnhardtin ajatuksiin siitä, että pyrkimyksenä voi olla myös työpaikan saanti alalla, joka mahdollistaa valtaväestön tietoisuuden lisäämisen alkuperäiskansoja koskevissa asioissa. Koulutuksen hankkimisen kautta siis usein toteutetaan tarvetta osallistua oman yhteisön rakentamiseen. (Kirkness & Barnhardt 1991, 5.)

3.2 Ystävät ja kaverit sopeutumisen edistäjinä

Sopeutumisprosessissa helpottavina tekijöinä haastateltavat mainitsivat yksimielisesti ystävät, toiset saamelaisopiskelijat, jotka jakavat samankaltaisia kokemuksia kuin henkilöt itse, sekä Giellagaksen henkilökunnan.

Haastatteluissa tuli vahvasti esille se, että on helpompi ystäväystyä ihmisiin, jotka jakavat saman kulttuurisen taustan kuin itse.

”No, varmaan jotenki oli paljon helpompi tutustua täällä ku ties että ollaan kaikki tavallaan samassa veneessä, oltiin saamelaisia kaikki ja sillä lailla jotenki semmonen yhteenkuuluvuuden tunne oli jo valmiiksi...täällä oli muita niinku samanhenkisiä ihmisiä ja samanlaisia ihmisiä niin oli kyllä toi helppo tutustua”

Tutustuminen muihin, nimenomaan saamelaisopiskelijoihin koettiin helppona prosessina.

”No, se oli tosi helppo [tutustumisprosessi], semmonen tuntu luontevalta ku oli semmosia yhteisiä, semmosia, oli aikaisemmin semmosia yhteisiä tuttuja, minkä kautta sitte pysty niinku tavallaan, että jaa sinä olet sen ja sen, jaa sinä tunnet jo tuon ja tuon, niin se oli helpompi silleen niinku, oli semmosia edellisiä kontakteja...osas niinku hahmottaa että mistä on kotoisin ja tunti aika hyvin niin”

Lisäksi haastateltavien kuvauksissa välittyi kokemuksia muun muassa samankaltaisuuden tunteesta ja yhteisestä etnisestä taustasta:

”No silloin kun alotin niin meillä oli tota, aika iso vuosikurssi ja meillä nyt sitten muodostu jotenkin silleen sulavasti semmonen ryhmä, missä oli niinkun ihmisiä muitakin jotka on niinku saamelaisalueelta kotoisin tai joitten vanhemmat on saamelaisalueelta kotoisin ja sitten meille tavallaan muodostu sellanen oma pikku ryhmä, missä me sitten niinku saatiin toisilta semmosta

turvaa ja tukea ... silleen helpotti meidän kaikkien sitä alkua silleen että oli helppo tutustua Ouluun ja muihin opiskelijoihin sitte niinku yhdessä, ettei tarvinu yksin sitte olla siinä tilanteessa”

”Na dat lei álki [oahpásmuvvan] daidda geaid mun lean dovdan jo vehá ovdalaš, ja dalle no, ođđa, áibbas áibbas ođđa oahpiide, geat vaikko leat Giellagasa olggobealde, de daidda, dahje dakkár skihpárat eai leat ollu, ja dat lea álot vehá, na, kánske vehá váddasot, dat eai oro dakkár, nu dakkár seammalagan olbmot go ieš...muhto olu skihpárat leat gávdnon dahje dakkár, dakkár lonohallanstudeanttat...daiguin leat gávdnon gal ollu skihpárat”

Ystävät ja sosiaaliset suhteet tulivat haastatteluissa esille korostuneimmin. Sosiaalisilla suhteilla on merkitys kokemusten vaihtamiseen ja erilaisista lähtökohdista tulleiden ihmisten arvostukseen sopeutumisprosessin yhteydessä (Salmela 2012, 83). Kuten eräs haastateltava kommentissaan mainitsee, on ollut helpompaa ystävyystyä muihin saamelaisnuoriin sekä vaihto-opiskelijoihin, kuin suomalaisopiskelijoihin.

Osa saamelaisopiskelijoista oli löytänyt opiskelun alkuaikoina ryhmästä itselleen uusia ystäviä muista saamelaisopiskelijoista, joiden kanssa olivat voineet tutustua toisiinsa. Myös tunne samanlaisuudesta ja kulttuurinen tausta yhdistivät heitä. Toisilla haastateltavilla oli jo entuudestaan tuttuja, muita saamelaisopiskelijoita sekä sukulaisia.

”Duon, na álkkibun [sajáiduvvama] lea dahkan goittot dat go lea gávdnan daid rivttes olbmuid ja dasto lea diena, sáhhtá leat dat gii albmáláhkai lea ja dego, ii leat leamaš diekkár dego...diekkár unohas dovdu oba áigge”

Eräs haastateltava kommentoi ystävyyttään muihin saamelaisopiskelijoihin seuraavasti:

”...nyt me ollaan erottamattomia”

Saamelaisopiskelijan oma erityinen kulttuurinen identiteetti kahden eri yhteisön välissä korostui erityisesti ryhmässä muiden saamelaisopiskelijoiden kanssa. Salmelan (2012, 3) mukaan maahanmuuttajien sopeutumisprosessia ja omaa identiteettiä tukee vuorovaikutus toisten maahanmuuttajien kanssa, ja sama peilautuu myös saamelaisopiskelijoiden keskinäisessä vuorovaikutuksessa.

Haastateltavien kuvauksissa välittyi kokemuksia muun muassa samankaltaisuuden tunteesta ja yhteisestä etnisestä taustasta. Maahanmuuttajien kokemuksia tutkineen Salmelan (2012) mukaan nämä tuntemukset sisältävät kyvyn arvioida muiden asemaa uudessa ympäristössä ja kykyä asettua toisen asemaan, kykyä yhdessä sopeutua muuttuneisiin olosuhteisiin ja olla vuorovaikutuksessa toisen samassa tilanteessa olevan kanssa. Tällä on merkitystä henkiseen sopeutumiseen uuteen ympäristöön sopeutumisessa sekä sosiaalisiin muutoksiin ja olosuhteisiin uudessa maassa. (Salmela 2012, 24.) Salmelan (2012, 84) mukaan samaistuminen toisiin parantaa elämänlaatua ja tuo toiveikkuutta. Saamelaisopiskelijoiden kohdalla muun muassa uskoa opintojen etenemiseen.

Seppälä (2015, 8) viittaa tutkimuksessaan *Monikulttuurisen oppimisryhmän heikot ja kehittyvät vuorovaikutussuhteet maahanmuuttajien sopeutumisen tukena* Titzmannin (2014) tutkimukseen nuorista maahanmuuttajista ja etnisen homofilian (*ethnic homophily*) esiintymisestä. Käsite kuvastaa yksilön mieltymystä luoda ystävyyssuhteita etnisesti samankaltaisiin yksilöihin. Titzmannin (2014) mukaan kulttuuriperintöään vaalivat maahanmuuttajat ystävystyvät todennäköisemmin saman etnisen ryhmän edustajien kanssa, jolloin kantaväestöä edustavien ystävien hankkiminen on epätodennäköisempää. Samankaltaisuus on ystävyyssuhteen selkäranka (Seppälä 2015, 8). Haastattelujen perusteella näyttää siltä, että ylläolevat väitteet maahanmuuttajien sopeutumiskokemuksista koskevat monilta osin myös saamelaisopiskelijoita. Myös Baileyn (2015, 3) tutkimuksessa tulee ilmi, että alkuperäiskansanuorten ja valtaväestöön kuuluvien opiskelijoiden välinen vuorovaikutus on puutteellista. Alkuperäiskansaopiskelijoiden ystäväpiiri koostuu lähinnä muista alkuperäiskansanuorista.

3.3 Giellagas-instituutti ja opiskelijajärjestöissä toimiminen sopeutumisen helpottajana

Ystävien ja kaverien lisäksi Giellagaksen henkilökunta mainittiin yhtenä sopeutumista helpottavana tekijänä. Seuraavat kommentit tuovat esiin kokemuksia Giellagaksesta:

”...ainakin Giellagaksen henkilökunnalta saa tosi hyvin [tukea], että jos menee juttelemaan, että jos on jotain kysyttävää tai mielen päällä tai jotain, niin niitten kanssa voi mennä helposti juttelemaan, mutta en oo mitenkään minkään opintopsykologin tai minkään muun kautta ees yrittäny hakea apua, esimerkiksi jos on tullu koti-ikäväää tai vastaavaa, niin en oo kyllä ees yrittäny, koska siihen tuntuu että siihen tarvii enemmän semmosta omien ihmisten sitä tukea”

”No, varmaan se että on yhteinen etninen tausta...ainaki Giellagaksessa kaikki on niinku tosi lämminhenkisesti ottanu vastaan ja sit ne on heti kyselly että mistä on ja jaa sinä olet niitä, ja sitte just sitä, se on ollu tosi semmosta luontevaa ja sitte on pystynyt keskustelemaan asioista silleen niin, se on helpottanut sitä tosi paljon [sopeutumista], ja sittenku on just ollu yhteisiä tuttuja aikaisemmin ja on tuntenu jo joitakin, niin sit se on vähän helpottanu sitä, että ei se nyt niin hankalaa ollu sitte”

Myös Baileyn (2015, 15) tutkimuksen alkuperäiskansanuorten positiiviset kokemukset liittyivät heidän omaan alkuperäiskansatutkimuksen keskukseen, *Indigenous Studies department office*. Heidän oma yksikkönsä toimi tukena monelle alkuperäiskansanuorelle, kuten Giellagas-instituutti saamelaisopiskelijoille.

Giellagaksen henkilökunta on ollut monelle saamelaisopiskelijalle merkittävä tukiverkosto sopeutumisprosessissa. Mutta myös kehitettävää löytyy:

”Na dakkár ášši ahte mu mielas Giellagas-instituhtta livččii sáhhtán buorebut, ja sáhtašii ain velge buorebut doarjut iežas studeanttaid, ahte muhtumin dat

min logaldallamatge leat oalle lossat, go doppe leat seamma logaldallamiin, mii leat sámi studeanttat ja maiddá i dakkárat geat eai leat sámi studeanttat, de muhtumin dat, dat nugo, dat atmosfeara sáhtá leat hui dakkár vašálaš dahje dakkár, ahte dat ii leat nu geahpas sámi studeanttaide, eandalit dalle go čielgá geat leat sápmelaččat ja geat eai, ja maiddá Giellagas galggašii vehá doarjut eanet min, eandalit dál go dat vaššiságat leat lassánan ja lassánit ain, ahte, ahte Giellagas sáhtášii leat dakkár dorvobáiki midjiide, ja ahte oahpaheaddjit oainnašedje ja čájehivčče ahte dat oidnet dan dili, ja ahte mii eat báze okto mii studeanttat, go mii leat goittotge nu unnán ahte dat min servvoš ii veaje okto guoddit dan visot mii boahá doppe olgomáilmmis ja doppe universitehtas”

Erään haastateltavan mielestä Giellagas-instituutti olisi voinut, ja voisi edelleen tukea opiskelijoitaan paremmin. Haastateltava mainitsee erityisesti luentojen olevan raskaita saamelaisopiskelijoille, varsinkin kun luennoilla käyvät sekä saamelaisopiskelijat että suomalaiset opiskelijat yhdessä. Tämä on mielenkiintoinen huomio, mutta myös ongelmallista, sillä oletusarvo on, että luennot ovat tarkoitettu kaikille yliopiston opiskelijoille. Olisi mielenkiintoista ja tärkeää tutkia, vallitsevatko stereotypiat saamelaisista myös yliopiston luennoilla. Entä esiintyykö luennoilla kiusaamista tai rasismia, ja jos kyllä, niin kenen toimesta? Baileyn (2015, 10) tutkimuksessa tulee ilmi, että Kanadan alkuperäiskansanuoret ovat kokeneet rasismia myös yliopiston luennoilla. Baileyn (2015, 10) tutkimuksen alkuperäiskansanuori Adrienne kertoi, miten luennoitsija oli luennolla tehnyt pilkkaa alkuperäiskansoihin kuuluvien henkilöiden nimistä.

Hän korostaa tukipalveluiden tarvetta saamelaisopiskelijoille erityisesti näinä aikoina, kun vihapuhe on lisääntynyt.

”.... ja maiddá Giellagas galggašii vehá doarjut eanet min, eandalit dál go dat vaššiságat leat lassánan ja lassánit ain, ahte, ahte Giellagas sáhtášii leat dakkár dorvobáiki midjiide, ja ahte oahpaheaddjit oainnašedje ja čájehivčče ahte dat oidnet dan dili, ja ahte mii eat báze okto mii studeanttat,

go mii leat goittotge nu unnán ahte dat min servvoš ii veaje okto guoddit dan visot mii boahtá doppe olgomáilmmis ja doppe universitehtas”

Haastateltavan mukaan Giellagas-instituutin pitäisi toimia turvapaikkana saamelaisopiskelijoille ja tarjota apua silloin, kun opiskelija sitä tarvitsee. Baileyn (2015, 12) tutkimuksen alkuperäiskansanuori Claire kertoi, miten yliopiston tuen puuttuminen on vaikuttanut negatiivisesti hänen akateemiseen sekä henkilökohtaiseen elämään.

Kuokkasen (Oulun yliopisto 2000-2003, 8) mukaan verrattuna moniin muihin alkuperäiskansoihin, saamelaiset ja saamelainen yhteisö ovat monin tavoin jäljessä kolonisaation ja assimilaatiopolitiikan vaikutusten kriittisessä analysoinnissa sekä saamelaisen yhteiskunnan dekolonisoinnissa ja uudelleenjärjestelyssä.

Kuokkanen (2000-2003, 8) jatkaa, että kuten lukuisat muut alkuperäiskansojen naiset ovat korostaneet, voidaksemme rakentaa muitakin kuin yhteiskuntiemme eliittiä palvelevaa itsehallintoa, on välttämätöntä ymmärtää, kuinka kolonialistinen ja patriarkaalinen politiikka ja käytänteet ovat vaikuttaneet ja edelleen vaikuttavat alkuperäiskansojen keskuudessa. Tässä analyysissä on ratkaisevaa ymmärtää, ettei kolonialistinen ja patriarkaalinen järjestelmä ole vaikuttanut negatiivisesti ainoastaan alkuperäiskansojen naisiin vaan koko yhteiskuntaan ilmeten muun muassa psykologisena stressinä, henkisinä ongelmina, identiteettikriiseinä, itsevihana sekä itseen ja muihin kohdistuvana väkivaltana, lisääntyneenä alkoholismina ja muina sosiaalisina ongelmina. (Kuokkanen 2000-2003, 8.)

Olemalla ainoa saamenkieltä päivittäisenä työkielenään käyttävä akateeminen yhteisö Suomessa, sekä edistämällä ja järjestämällä saamen kielen ja saamelaisen kulttuurin ylintä opetusta ja tutkimusta Suomessa, Giellagas-instituutilla tulisi mielestäni olla vastuu tukea erityisesti saamelaisopiskelijoitaan (Giellagas-instituutin laatukäsikirja 2009, 3). Kuokkasen (Oulun yliopisto 2000-2003, 19-20) mukaan saamelaisyhteisön tulisi ryhtyä luomaan perinteisten naisroolien pohjalta proaktiivista eheytyksen ja muutoksen strategiaa, ei ainoastaan saamelaisnaisia vaan koko saamelaisyhteiskuntaa varten.

Sopeutumisvaikeuksien kanssa kamppailevat saamelaisopiskelijat tarvitsevat osakseen tukea ja ymmärrystä sekä paikkaa, johon kanavoidsa turhautumista ja ahdistusta. Ymmärrystä ja suvaitsevaisuutta syntyy saman kulttuuritaustan jakavien ihmisten kanssa. Opiskelijat pysyttelevät mieluummin oman ryhmän ja saman kulttuuritaustan jakavien ihmisten kanssa, joiden kanssa myös voivat jakaa huoliaan, paremmin kuin kulttuurin ja yhteisön ulkopuolisten henkilöiden kanssa. Kynnys voi olla korkeampi mennä juttelemaan ja jakamaan huoliaan oman yhteisön ulkopuolisen, tuntemattoman henkilön kanssa, vaikka kyseinen henkilö olisikin esimerkiksi terveydenhuollon ammattilainen.

Vaikka opiskelijajärjestöissä toimiminen teettää paljon töitä järjestöaktiiveilla, nähdään myös opiskelijajärjestöiden toiminnassa mukana olemisen auttavan yliopistoon sopeutumisessa:

”No just se ainejärjestötoiminta on varmaan ollu se kaikkein paras ja sitte ko kaverit on ollu kans mukana kaikessa niin yhdessä ollaan tehty ettei oo tarvinu yksin olla missään vaiheessa”

Tuuli Miettunen (2010, 7) mainitsee kandidaatintutkielmassaan ainejärjestössä toimimisen hyvistä puolista. Hyviksi puoliksi koetaan muun muassa vaikuttamismahdollisuudet, tutustuminen muihin opiskelijoihin ja se, että järjestötoiminnasta on hyötyä työllistymisen kannalta. Jotkut kokevat hyötyvänsä järjestötoiminnasta myös taloudellisesti. (Nuorten järjestökiinnittyneisyys. Yhteenvetoraportti 1998, 16.)

3.4 Sukulaiset ja perhe tukena

Saamelaisopiskelijoiden haastatteluissa korostui myös sukulaisten ja perheen ja merkitys.

”Na sihkkarit dat ahte, ahte mis lei hui dakkár čavga joavku geat álggaheimmet oktanaga, ahte mus ledje mu oarbmealet geat álggahedje seamma áigge ja eará

olbmot doppe min guovllus, de dat lea sihkkarit dahkan dan sajáiduvvama olu álkkibun, ahte leamaš dakkár lagaš servvoš das birra”

”Na dat ahte leat ollu oahpasat dieđusge, ahte dus leat juo dakkár ustibat das birra ja diekkárat geat, geat bohtet doppe Sámis ja duon, duon, dihten juo daid, dieid áššiid maiguin donge leat, dahje masa lea bajásšaddan, ja ahte ii darbbas čilget”

Kiinteällä yhteydellä sukulaisiin ja perheeseen on positiivinen merkitys saamelaisopiskelijan elämään ja arkeen uudessa ympäristössä.

3.5 Yhteenveto

Yhteenvetona voi todeta, että saamelaisista opiskelijoista, ystäväistä sekä Giellagas-instituutista muodostuu merkittävä tukiverkosto saamelaisopiskelijoille. Merkityksellisiä sosiaalisia suhteita solmittiin yliopiston opiskelijatapahtumissa, ainejärjestötoiminnassa sekä luennoilla. Yksi haastateltavista mainitsi myös ainejärjestötoiminnan helpottavana tekijänä sopeutumisprosessissa. Yksi haastateltavista mainitsi myös opintopsykologin myöntämän lausunnon avulla saadun avun helpottamaan tenttikäytäntöjä.

4. SOPEUTUMISTA VAIKEUTTAVAT TEKIJÄT

Sopeutumisprosessissa saamelaisopiskelijoiden suurimmat ongelmat liittyvät suomalaisopiskelijoiden ennakkoluuloihin saamelaisia kohtaan, rasismitapaukset sekä osalla opintojen hidas eteneminen. Yksi haastateltavista mainitsi myös koti-ikävän vaivaavan.

Eräs haastateltavista mainitsi myös saaneen huonoa opinto-ohjausta, jos ollenkaan. Hän olisi toivonut enemmän tukea opintojensa suunnitteluun, sekä parempaa tukea opintojensa pidemmän tähtäimen suunnittelussa.

4.1. Kokemuksia ennakkoluuloista ja rasismista

Ensimmäisinä vaikeuksina aloitettuaan opinnot Oulun yliopistossa, lähes kaikki mainitsivat suomalaisten ennakkoluulot. Seuraava lainaus aineistosta kuvaa kokemusta sosiaalisista suhteista suomalaisopiskelijoihin.

”Diedusge dakkár ahte mánggat, vaikko omd. suopmelaččat de eai dieđe sámiid birra, de dat lea vehá dakkár váttes ášši, dahje ahte dat, daiguin leat dakkár ovdagáttut dahje stereotihpat sámiin, ja, ja dalle dat sáhtta dagahit váttisvuodaid doppe universitehta birra, ja várra dakkár maiddái muhtinlagan givssideapmi dalle dasa láktasa, ahte go leat sápmelaččat ja dalle olbmui leat ovdagáttut dahje muđui hálidit suohtastallat dainna”

Haastateltava mainitsee suomalaisten ennakkoluulot saamelaisia kohtaan ja yliopistossa vallitsevat stereotypiat saamelaisista. Nämä taas puolestaan voivat johtaa haastateltavan mukaan kiusaamiseen. Puurosen (2011, 101) mukaan halveksunta vähemmistön kieltä ja kulttuuria kohtaan voi aiheuttaa häpeää sen jäsenissä tai johtaa pidemmällä aikavälillä joko omasta kulttuurista ja kielestä luopumiseen eli pakkoassimilaatioon, tai yhtä voimakkaampaan sitoutumiseen omaan kulttuuriin ja kieleen sekä eristäytymiseen ja jopa vihaan muuta yhteiskuntaa kohtaan. Rasismi ja ennakkoluulot voivat luoda myös haluttomuutta sopeutua suomalaiseen yliopistoyhteisöön.

Kaikilla oli ollut jonkinlaista sosiaalista kontaktia suomalaisiin opiskelijoihin, joka tuntui heistä lähinnä turhauttavalta suomalaisten ennakoasenteiden takia. Haastateltavien kuvauksissa ei tullut kuitenkaan ilmi, että sosiaalisten suhteiden puuttuminen

suomalaisopiskelijoiden kanssa tuottaisi yksinäisyyden tunteita saamelaisopiskelijoissa. Yksikään haastateltavista ei maininnut, että nimenomaan kaipaisi sosiaalisia suhteita suomalaisopiskelijoiden kanssa.

Myös rasismi ja mikroaggressiot mainittiin. Seuraavat lainaukset tuovat esille kokemuksia yliopistoympäristöstä ja suomalaisopiskelijoiden ennakkoluuloista.

”No, tuolla yliopistolla on aika paljon ennakoasenteita meitä saamelaisia kohtaan, niin se on ehkä ollu se ainoa mikä on niinku vaikeuttanut sitä täälä olemista, että se saa kaipaamaan tonne tavallaan kotiin pohjoseen, että tota muuten kyllä niinku on ollu tosi helppo mutta just ne ennakoasenteet on ollu vähän, välillä rajumpiakin yhteenottoja tai semmosia niinku sanaharkkaa ja rasismia suorastaan”

”...no go ii hirbmasit goittotge veaje guldalit maidige rasisttalaš hommáid dahjege diekkáriid, ja goittotge oalle olu leat diekkár olbmot geain leat olu mikroaggrešuvnnat ja duon, muđuige dego diekkár váibadahtti olbmot, nu duon, das dasto manná áigi ovdalgo oahppá dovdat olbmuid ja diehtá ahte geaiguin viššá leat”

Saamelaisnuorten kokemasta rasismista Oulun yliopistossa uutisoi vuonna 2016 Yle Sápmi 19.2.2016, Oulun seudun YK-yhdistys 19.2.2016 sekä Oulun yliopiston ylioppilaskunta 17.2.2016. Uutisten mukaan yksi Oulun yliopiston opiskelijoista oli sanonut saamelaisopiskelijoille keväällä 2015 eräässä opiskelijatapahtumassa Oulussa, että saamelaiset tulisi ampua.

Miten nämä tapahtumat vaikuttavat saamelaisnuoriin ja heidän sopeutumiseensa suomalaiseen yliopistoyhteisöön? Korostan jo tässä vaiheessa, että omat tutkimustulokseni eivät vielä riitä kartoittamaan rasimitapausten kokonaisvaltaisia vaikutuksia saamelaisnuorten hyvinvointiin ja terveyteen. Tällaisenkin tutkimuksen tarve on kuitenkin ilmeinen.

Seuraavasta lainauksesta voi päätellä, miten ennakkoluulot voivat vaikuttaa sosiaalisiin suhteisiin ja aiheuttaa turvattomuuden tunteita.

”Na kánske juste dat ovdagáttut ja ahte, ahte fertii fuobmát ahte maiddái dat universitehtabiras lea dievva dakkár olbmot ahte, ahte, ahte fertii álgit smiehttat dan iežas dorvvolašvuoda ja fuobmái ahte ii leatge nugo bures boahthin juohke báikái”

Haastateltava ei tuntenut itseään aina tervetulleeksi, ja tunsu turvattomuuden tunteita yliopistoympäristössään.

Baileyn (2015, 14) tutkimuksessa tuli ilmi, että rasismi on vaikuttanut negatiivisesti muun muassa alkuperäiskansanuorten opiskelumotivaatioon. Baileyn (2015, 8) tutkimuksen alkuperäiskansaopiskelijat eivät myöskään kokeneet, että tunsivat olonsa erityisen tervetulleiksi Kanadan McMaster yliopistoon. Valtaväestöön kuuluvat opiskelijat taas tunsivat olonsa erittäin tervetulleiksi McMaster yliopistoon. Alkuperäiskansaopiskelijat pysyttelevät mieluummin oman ryhmän sisällä, mutta toisin kuin saamelaisopiskelijat, alkuperäiskansaopiskelijat tunsivat olonsa eristäytyneeksi yliopistossa. Saamelaisopiskelijat eivät erikseen maininneet, että sosiaalisten suhteiden puute valtaväestöä edustavien henkilöiden kanssa aiheuttaisi heissä yksinäisyyden tai eristyneisyyden tunteita.

Baileyn (2015, 13) tutkimuksen alkuperäiskansaopiskelija Sandra on kokenut eristyneisyyden sekä sosiaalisesti että akateemisesti. Hän kuvaili tunteitaan niin, että alkuperäiskansat ovat sosiaalisesti syrjäytetty ja sijoitettu erilliseen ryhmään yliopistossa ja sekä kanadalaisessa yhteiskunnassa. Bailey (2015, 4) huomauttaa, että vaikka Kanada on rakentanut monikulttuurisen kansainvälisen maineen, Kanadalla on myös pitkä kolonialismin ja poissulkemisen historia. Bailey (2015, 3) korostaa, jotta voidaan lisätä ymmärrystä Kanadan yliopistojärjestelmän eriarvoisuudesta sekä tukevan ympäristön luomisesta alkuperäiskansanuorille, tutkijoiden ja poliittisten päättäjien on otettava sopeutumiseen vaikuttavat tekijät huomioon.

Baileyn (2015, 12) tutkimuksessa tuli ilmi, että rasismi on vaikuttanut negatiivisesti alkuperäiskansaopiskelijoiden elämään, niin akateemiseen kuin henkilökohtaiseenkin. Alkuperäiskansaopiskelijat toivoivat yliopistolta toimia rasismitapausten käsittelyyn. Bailey (2015, 2) toteaa haastattelujen pohjalta, että arkipäivän rasismilla on aktiivinen rooli alkuperäiskansaopiskelijoiden elämässä. Alkuperäiskansaopiskelijat kokevat olevansa henkisesti kuormittuneita, joka johtuu eristämisestä yliopistoyhteisössä. Alkuperäiskansaopiskelijat toivat esiin myös muita huolenaiheita yliopistossa, kuten rajoitetuista ohjelmien mahdollisuuksista alkuperäiskansojen opinto-ohjelmassa, hallinnon haluttomuus muutokseen ja alkuperäiskansaopiskelijoiden esiin tuomien huolenaiheiden jatkuvasta vähättelystä. Barb, yksi Baileyn (2015, 12) haastateltavista puhui myös yliopistojärjestelmään rakennetusta rasismista.

4.2. Sopeutuminen yliopistoyhteisöön vaikeaa

Vaikka suurin osa on tyytyväisiä asumiseensa Oulussa, niin yliopistoon sopeutuminen ei aina ole yhtä helppoa.

”No, ihan hyvin [sopeutunut], en ehkä niinku siihen yliopistoon itseensä mutta Giellagakseen olen sopeutunut hyvin, ja sieltä niinku tunnen itseni tosi silleen että kuulun joukkoon ja enkä ole ulkopuolinen tai mitään, mutta yliopistossa niinkun yleisesti niin en kauheasti käy missään yliopiston näissä yhteisissä semmosissa juhlissa tai tapahtumissa tai silleen, että en ehkä koe itseäni niin, koska silloin aina pitää olla silleen kauheasti jutella ja näin, pitää aina olla valmis kertomaan että mistä on ja näin, ehkä helpommin tässä giellagaksen sisällä olen sopeutunut”

Haastatellun saamelaisopiskelijan mielestä Oulun kaupunki ei ollut vaikea ympäristö sopeutua, mutta yliopistoon sopeutuminen on vaikeampaa, poikkeuksena yliopiston Giellagas-instituutti.

”Na ieš dan Oulu gávpogii mun lean sajáiduvvan bures, muhto in leat kánske nu bures sajáiduvvan dan universitehtabirrasii go livččen jurddašan dalle álgo álgo, ahte juste dan dihte ahte olbmui leat ollut ovdagáttut ja mus alddán lea dakkár nu nollatoleransa buotlágan rasismii ja dakkár nissonvaššái, ahte dat leat dakkár áššit mat leat váigaduhttan dalle juste sajáiduvvama daid, daid universitehtaservošiidda”

Seuraava lainaus aineistosta kuvaa, mitä on pelätä oman taustansa ilmi tuomista suomalaisessa yliopistoyhteisössä.

”Dat lei álkkes proseassa [oahpasmuvvan] mu mielas eandalit dalle vuosttas jagi go ledje ollu ođđa olbmot geaidda hálidii oahpasmuvvat ja, muhto dalle muhtun muttus fuobmájin ahte, ahte min skuvlabirrasis lei ollu rasisma ja dan dihte dalle duon omd. studeantafeasttain muhtumin lei váttis muitalit ahte maid lohka, go dábálaččat dat ožžui áigái dakkár ovdagáttuid eará studeanttain, iige goassige diehtán ahte makkár dat vuostáiváldin lea ahte, sáhttii gártat cielahuvvon ja, ja ahte fertii álkit váha váruhit ja smiehttat ahte, maid gánneha dadjat nugo iežas dorvvolašvuoda ektui”

Haastateltavalle tutustumisprosessi muuttui negatiiviseksi, vaikka halu olisikin ollut tutustua uusiin ihmisiin. Haastateltava joutui miettimään, kannattaako omaa pääainettaan tuoda esille, sillä pelko haukkumisen kohteeksi joutumisesta oli olemassa. Mikäli oma tausta tulisi ilmi, haastateltava piti mahdollisena seurauksena tästä sitä, että saisi osakseen ennakkoluuloja. Kouluympäristön rasismilla ja ihmisten ennakkoluuloilla on sosiaalisia vaikutuksia ihmisten elämään. Rasismi, ennakkoluulot ja nimittely voivat aiheuttaa pelkoa, sekä henkilö voi tuntea oman turvallisuutensa uhatuksi, kuten haastateltava yllä. Myös Baileyn (2015, 9) tutkimuksen alkuperäiskansaopiskelijat joutuivat pohtimaan, missä ja milloin paljastaa taustansa. Eräs alkuperäiskansanuori Adrienne kertoi, kuinka hänen taustansa mainitseminen saattaa herättää valtaväestöön kuuluvissa opiskelijoissa reaktioita,

jotka saavat Adriennen tuntemaan olonsa epävarmaksi ja kiusaantuneeksi, joten hän joutuu valitsemaan huolella, milloin ja kenen kanssa hän haluaa jakaa tietoa omasta taustastaan.

Baileyn (2015, 10) tutkimuksen alkuperäiskansanuoret kokivat rasismia muun muassa luennoilla sekä luentojen ulkopuolella. Eräällä luennolla luennoitsija oli tehnyt pilkkaa alkuperäiskansoihin kuuluvien henkilöiden nimistä. Myös nimittelyä on Baileyn (2015, 10) haastateltavien tapahtunut, muun muassa käyttämällä alkuperäiskansoista pilkkanimeä *savage* (villi-ihminen). Eräs luennoitsija oli sanonut alkuperäiskansanuorelle McMaster yliopistossa, että on hienoa, että hän on vielä yliopistossa. Yleinen käsitys Baileyn (2015, 11) on, että alkuperäiskansaopiskelijat eivät yllä opinnoissaan yhtä pitkälle kuin valtaväestöön kuuluvat opiskelijat. Alkuperäiskansaopiskelijat luetaan yleensä ”keskeyttäjiin”.

Ihan kaikki syrjimistapaukset eivät Oulun yliopistossa liity etnisiin eroihin. Erään haastateltavan mukaan eräällä Oulun yliopiston kiltahuoneella vallitsi hierarkia, jossa vanhemmat opiskelijat eivät pitäneet fukseja samanarvoisina. Vanhempien opiskelijoiden mielestä fuksit kelpasivat lähinnä kiltahuoneen siivoamistarkoituksiin. Tämän jälkeen haastateltava ei ole käynyt kiltahuoneella, ellei ole ollut pakko opiskelijoiden tapaamisten takia. Muuten hän ei vietä kiltahuoneella aikaa. Tällaiset tapaukset haastateltavan mukaan vaikeuttavat sopeutumista entisestään. Haastateltavan mainitsema hierarkia kiltahuoneella on syrjintää, johon tulee puuttua.

Baileyn (2015) tutkimuksesta erillisenä, mutta hyödyllisenä esimerkkinä otan esille Kuokkasen (2002, 15) artikkelista *Alkuperäiskansojen diskurssi ja dekolonisaatio* creetutkija Verna Kirknessin ja Ray Barnhardtin pohdintoja Kanadan intiaaniopiskelijoiden tilanteesta. Kuokkanen (2002, 15-16) viittaa Kirknessin ja Barnhardtin toteamuksiin, että intiaaniopiskelijoille yliopisto edustaa persoonatonta, luotaantyöntävää ja usein vihamielistä ympäristöä, jossa ei intiaaniopiskelijoiden mukanaan tuomaa tietoa, perinteitä ja arvoja juurikaan oteta huomioon, saati sitten kunnioiteta. Tullessaan yliopistoon, intiaaniopiskelijoiden on jätettävä heidän kulttuuriset näkemyksensä kotiin ja omaksuttava uudenlaiset oletukset todellisuudesta, jotka usein poikkeavat heidän omista näkemyksistään

(Kirkness & Barnhardt 1991, 6.) Kuokkasen (2002, 15) mukaan monien muiden alkuperäiskansojen opiskelijoiden keskuudessa, myös saamelaisopiskelijoiden yksi huomiota herättävin ongelma yliopistomaailmassa on kunnioituksen puute saamelaisia kohtaan erillisenä kansana. Yliopistomaailma jatkaa edelleen monin tavoin diskurssia saamelaisista ”toisina” tai tutkimusobjekteina, joilla ei ole mitään suhdetta nykyhetkeen tai vallitsevaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen (Kuokkanen 2002, 15).

4.3 Hidastunut opiskelutahti ja koti-ikävä

Useimmilla haastateltavilla opinnot olivat alkaneet hyvin sekä edenneet suunnitelmien mukaisesti, mutta alun jälkeen osalla haastateltavista opiskelutahti oli hidastunut. Aikaisemmin mainitut suomalaisten ennakkoluulot ja rasismi ovat vaikeuttaneet opintojen etenemistä ja kokonaisvaltaista jaksamista. Myös yliopistolta saatavan tuen puuttuminen on voinut vaikuttaa negatiivisesti sopeutumisprosessiin. Seuraava lainaus tuo esiin opintoihin liittyvät vaikeudet.

”No jos dain...oahppuin hállá beare, nu duon gal mu mielas dat dego oalle jodánit vulge johtui, muhto goittotge ii dovdan doppe... eará studeantaid, nu duon dat dasto lei vehá dakkár, dego ii dasto joatkašuvvan nu bures ovladgo dasto fidnejin odda ustibiid ja sáhttii dasto daiguin ovtás studeret, ja duon, na dal mun lean ain vehá mánnonan áigedávvalis ja in leat kandige vel álgaheamen vaikko leage goalmát jahki, muhto gal dat ovdánit”

Haastateltavalla opinnot lähtivät hyvin käyntiin, mutta eivät sitten edenneet aikataulun mukaisesti. Hän mainitsee, että opinnot sujuivat taas hyvin silloin, kun oli saanut ystäviä.

Kuokkasen (2002, 16) mukaan yliopisto instituutiona edustaa modernia tietoisuutta ja on siten sidoksissa tiettyyn maailmankatsomukseen ja perusoletuksiin. Alkuperäiskansojen opiskelijoiden selviytyminen yliopistossa vaatii siis usein uuden tietoisuuden omaksumista,

joka ei ainoastaan syrjäytä vaan myös pitää huonompana alkuperäiskansojen tietoisuutta. Tästä voi muodostua opiskelijoille kynnys, jonka yli he eivät joko tietoisesti tai tiedostamattaan halua mennä. Jos he tulevat yliopistoon eivätkä kuitenkaan suorita tutkintoaan loppuun, heidät lasketaan opintonsa keskeyttäneiksi eli epäonnistuneiksi. Yliopiston periaatteiden mukaan vika on opiskelijassa, ei instituutiossa tai siinä yhteiskunnallisessa järjestelmässä, jossa yliopisto toimii. (Kuokkanen 2002, 16.)

Kuten jo kappaleessa 4 kerroin, eräs haastateltavista mainitsi saaneen huonoa opinto-ohjausta, jos ollenkaan. Hän olisi toivonut enemmän tukea opintojensa suunnitteluun, sekä parempaa tukea opintojensa pidemmän tähtäimen suunnittelussa. Hänen mielestään saamansa opinto-neuvonta oli heikkoa ja huonosti toteutettua. Puutteellinen opinto-ohjaus voi kostautua opiskelijalle myöhemmin hänen opinnoissaan. Seuraava kommentti kuvaa opiskelijan kokemusta opinto-ohjauksesta:

”No, mun sávn ahte doarja livčče lean eanet Giellagasa bealde, ahte, ahte livččen gáibidan eanet doarjaga oahpuid plánemis, ja maiddái dakkár guhkit áigge plana livčče lean buoret bargat ahte mis lei mu mielas hui heajos dat, dat oahpuid, oahpponeavvun, ahte dasa livččen gáibidan buoret doarjaga”

Haastatteluista välittyi negatiivisina asioina ennakkoluulojen ja rasismien lisäksi koti-ikävä ja pitkät välimatkat kotiin. Seuraavat lainaukset tuovat esiin tunteita koti-ikävästä.

”No varmaan se kun on ite tosi pitkään asunu pohjoisessa niinku lukio ikään saakka, ei oo silleen ite kaupungissa asunu, niin sitte se oli tosi vaikeaa aluksi niinku silleen se yksin oleminen siellä omassa kämpässä ja sitte ku ei ollu niitä tota ystäviä, tai silleen ei ollu silleen sitä niinku perhettä siinä lähellä, niin se vaikeutti sit [sopeutumista] tosi paljon, ja piti opetella tavallaan silleen soittlemaan ihmisille ja sitte tota, sitte ku se välimatka on niin pitkä (kotiin), niin ei sitte pääse kotia kauhean usein, niin tuli kauhean kova ikävä kotiakki mutta, ei kai siinä muuten”

”No varmaan se että tosi paljon noin niinku siihen [sopeutumiseen] on vaikuttanu se, että kuinka usein ensimmäisenä vuonna, kuinka usein pääsin käymään kotona, se helpotti sitä [sopeutumista] tosi paljon, että sai käydä kotona ja näki niitä tuttuja ihmisiä tosi paljon, että tässä parin vuoden sisällä on sitte vähän vähemmän tullu käytyä, mut se johtuu ihan opiskelusyistä, että muuten kyllä kävisin useamminki...”

4.4 Yhteenveto

Vaikka saamelaisopiskelijat ovat onnistuneet luomaan vahvoja tukiverkostoja keskenään helpottamaan sopeutumista, saamelaisopiskelijat joutuvat elämään useissa eri maailmoissa sopeutuessaan suomalaiseen yliopistoyhteisöön. On omaksuttava uusia toimintamalleja sopeutuessa suomalaiseen yliopistoyhteisöön, pohdittava sitä, koska, missä ja milloin uskaltaa tuoda oman taustansa julki, entä mistä hakea apua ja tukea silloin, kun oma perhe tai muu tuttu tukiverkosto voi pahimmillaan olla useiden satojen kilometrien päässä? Perehtyessään suomalaiseen yliopistoyhteisöön saamelaisopiskelijat luovat ystävyysuhteita ja toimintamalleja, joiden avulla yhdessä sopeudutaan suomalaiseen yliopistoyhteisöön ja helpotetaan toisten sopeutumista. Ryhmäytyminen voi luoda voimaannuttavia tunteita saamelaisopiskelijoissa, jossa yhteinen kulttuurinen tausta auttaa toisten tilanteen ymmärtämistä.

Kuokkasen (2002, 16) mukaan mohawknainen ja oikeustieteen professori Patricia Monture-Angus toteaa osuvasti: alkuperäiskansoille yliopistokoulutuksen hankkiminen on välttämätön, vaikkakin usein epämiellyttävä askel kohti itsehallintoa. (sit. mt.) Kuokkasen (2002, 16) mukaan ylläolevat väitteet alkuperäiskansojen opiskelijoiden kokemuksista koskevat monilta osin myös saamelaisopiskelijoita.

Kuokkanen (2002, 16) jatkaa, että tämän vuoksi on tärkeää, että myös saamelaisia koskevan tutkimuksen ja yliopistossa olevien saamelaisten välinen yhteys nähtäisiin selkeämmin, jottei puhuttaisi enää saamelaisista ainoastaan abstraktina ideana vaan sekä kansana että yksilöinä, joilla on sekä historia, nykyisyys ja tulevaisuus. Yliopiston tulisi

instituutiona ottaa asiasta sille kuuluva vastuu ja osaltaan purkaa rakenteellisella tasolla vaikuttavien kolonialistisia asenteita, jotta saamelaisopiskelijat tuntisivat yliopiston enemmän omakseen.

Kuokkanen (2002, 16-17) mainitsee, että University of British Columbia (Vancouver, Kanada) on tullut alkuperäiskansojen opiskelijoita vastaan perustamalla paikallisten intiaanien perinteistä arkkitehtuuria heijastelevan alkuperäiskansojen opiskelijoiden instituution First Nations House of Learning, joka pyrkii edistämään niin alkuperäiskansojen epistemologioiden ja maailmankatsomusten hyväksymistä akateemisessa maailmassa kuin myös dialogia ja vuorovaikutusta eri tietojärjestelmien ja arvojen välillä. Tätä toteutetaan erilaisten seminaarien ja tilaisuuksien avulla sekä myös muistuttamalla yliopistoa siitä, että se on musqueam-intiaanien maalla ja että sen velvollisuus on ottaa myös tämä osa todellisuutta huomioon opintosuunnitelmia laadittaessa (Kuokkanen 2002, 16-17).

Saamelaisopiskelijoiden kokemat pettymykset liittyivät suomalaisten ennakkoluuloihin, yliopistossa vallitseviin stereotypioihin saamelaisista, rasismitapauksiin sekä tuen puutteeseen. Muita koettuja ongelmia arkipäiväisissä tilanteissa olivat koti-ikävä sekä yksin asuminen.

Näistä haastateltavien kertomuksista kuvastui, että heillä on halu edetä opinnoissaan ja yhdellä haastateltavalla halu sitä kautta mahdollisesti työllistyä kotipaikkakunnalleen Saamelaisalueella. Mutta he kaipaavat tukea ja neuvoja, niin opintojen suunnittelussa kuin kokonaisvaltaisessa hyvinvoinnissa. Myös tukea syrjimis- ja rasismitapauksissa kaivataan.

5. OULUN YLIOPISTON TOIMINTAMENETELMÄT SYRJIMIS- JA RASISMITAPAUKSISSA

Jotta olisin saanut Oulun yliopiston toimintamenetelmistä syrjimis- ja rasismitapauksissa mahdollisimman monipuolisen ja kokonaisen kuvan, lähetin kyselevän sähköpostin Oulun

yliopiston ylioppilaskunnalle eli OYY:lle sekä Oulun yliopiston johdolle. Kysyin sähköpostissani yliopiston käytännöistä ja toimintamenetelmistä syrjimis- ja rasismitapauksissa, syrjimis- ja rasismitapausten etenemisprosessista ja jatkokäsittelyistä sekä näiden prosessien informoinnista tapausten kohteille, tapausten tekijöiden sanktioista ja rangaistuksista, Oulun yliopiston tukipalveluista tapausten kohteille sekä yliopiston resursseista syrjimis- ja rasismitapausten kitkemiseksi. Kysyin myös sitä, miten Oulun yliopisto aikoo jatkossa huolehtia syrjimis- ja rasismitapausten kohteiden turvallisuudesta? Vastausten avulla on mahdollista tarkastella toimintamenetelmien toimivuutta tai niissä olevia puutteita sekä sitä, löytyisikö niistä vielä kehitettävää?

5.1 Ylioppilaskunta

Ensimmäisenä sähköpostiini vastasi Oulun yliopiston ylioppilaskunta eli OYY. Heidän sähköpostinsa (OYY, sähköposti, 31.10.2017) sisälsi liitteitä ylioppilaskunnan strategiasta, poliittisen linjapaperin sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusoppaan. Kaksi ensimmäistä ovat ylioppilaskuntaa ja sen toimintaa ohjaavia asiakirjoja. Niissä määritellään ylioppilaskunnan arvot, visio sekä keskeisimmät linjat, joihin ylioppilaskunnan tulee vaikuttaa ja ottaa kantaa. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusopas on taas suunnattu myös järjestöille. Tämän pohjalta on annettu myös koulutusta muun muassa pienryhmäohjaajille sekä ainejärjestöaktiiveille. Kaikki liitteet ovat kaikkien luettavissa OYY:n sivuilla.

OYY:ssa toimii häirintäyhdyshenkilöitä, joiden yhteyshenkilönä toimii sosiaalipoliittinen asiantuntija. Häirintäyhdyshenkilöt koulutetaan toimintaan ja heitä tuetaan työssään. Häirintäyhdyshenkilöiden lisäksi syrjintään liittyviä asioita ratkotaan myös esimerkiksi yliopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunnissa, joissa niissäkin on kaikissa opiskelijaedustus. Minulle luvattiin syvällisempiä vastauksia kysymyksiini, kun OYY:n sopoasiantuntija palaa toimistolle.

Sopoasiantuntijan (OYY, sähköposti, 31.10.2017) sanoin, hän ei valitettavasti pystynyt vastaamaan kysymyksiini kovinkaan yksityiskohtaisesti, sillä nämä tapaukset (syrjimis- ja rasimitapaukset) ovat luottamuksellisia. Lisäksi jokainen tapaus on erilainen ja niihin sovelletaan kulloinkin parhaaksi katsomia toimintatapoja. Sopoasiantuntijan mukaan, OYY:llä ei siis ainakaan vielä ole mitään virallista toimintamallia. Lain mukaan yliopistolla on velvollisuus selvittää sen tietoon tulleet tapaukset. Ylioppilaskunta voi antaa apua ja tukea tilanteen selvittelyyn.

OYY:n resurssit syrjintä- ja rasimitapausten kitkemiseksi ovat rajalliset, eikä heillä omien sanojensa mukaan oikein ole oikeuksia ja velvollisuuksia esimerkiksi antaa sanktioita. Usein tällaiset tapaukset ovat velloneet jo jonkin aikaa ennen kuin ne tulevat OYY:n tietoon. Siksi niiden selvittäminen, asian arkuuden ja hienotunteisuuden lisäksi, vaatii kuitenkin paljon aikaa ja resursseja. OYY:n piirissä toimivat järjestöt ovat itsenäisiä toimijoita, joiden toimintaa OYY voi tukea antamalla neuvontaa ja apua heidän sitä tarvitessa. (OYY, sähköposti, 31.10.2017.)

Oulun yliopiston opiskelijat kuvastavat yhteiskunnan moninaisuutta. Ylioppilaskunnan, Oulun yliopiston ja Oulun kaupungin tulee olla vapaita kaikesta syrjinnästä ja edistää yhdenvertaisuutta toiminnassaan. Opiskelu Oulun yliopistossa on esteetöntä siten, että jokainen voi ominaisuuksistaan riippumatta opiskella yhdenvertaisesti muiden kanssa. Kouluttautumisen- ja osallistumismahdollisuudet perustuvat ihmisten valmiuksiin ja motivaatioon etnisestä, sosioekonomisesta ja henkilökohtaisesta taustasta, vakaumuksesta sekä sukupuolesta ja seksuaalisesta suuntauksesta riippumatta. Häirinnästä ja kiusaamisesta ilmoittamisen kynnyks on matala ja siihen puututaan tiukasti. (Oulun yliopiston ylioppilaskunnan poliittinen linjapaperi 2012-2015, 10.) Onko kynnyks kuitenkin matala kaikille? Omassa tutkimuksessani eräs haastateltava kertoi, kuinka kokee esimerkiksi opintopsykologin palvelut itselleen kaukaisiksi. Haastateltavan mielestä ymmärrystä ja tukea saa parhaiten muilta saamelaisopiskelijoilta, jotka jakavat saman kulttuurisen taustan.

5.2 Yliopisto

OYY:n jälkeen sain vastauksen Oulun yliopiston hallinnolta. Hallinnon mukaan syrjimis- ja rasismitapaukset käsitellään Oulun yliopiston *kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy Oulun yliopistossa*- ohjeiden (2017, 4) mukaisesti.

”Oulun yliopisto edellyttää kaikilta työyhteisön jäseniltä normaalia, hyvää käytöstä eikä hyväksy minkäänlaista epäasiallista kohtelua, kiusaamista eikä seksuaalista tai sukupuolista häirintää. Lähtö-kohtana on ihmisten keskinäinen kunnioitus: jokaisen yliopistoyhteisön jäsenen on voitava tuntea itsensä arvostetuksi. Toimintaohjeet kiusaamisen ehkäisemiseen ja siihen puuttumiseen on luotu korostamaan hyvän työ- ja opiskeluilmapiirin, hyvän käytöksen ja yliopistoyhteisön toimintaan osallistuvien kunnioittamisen merkitystä. Ohje on tarkoitettu menettelytapaohjeeksi kiusaamistilanteisiin yksiköille, esimiehille ja kiusaamisen kohteeksi joutuneille.”

Toimintamenetelmistä hallinto vastasi, että tietoon tulleissa tilanteissa on toimittu Oulun yliopiston ohjeen mukaisesti. Tämän lisäksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustoimikunta käsittelee tietoon tulleet tapaukset salassapitosäännösten noudattaen. Tavoitteena käsittelyssä on lisätä tietoa tapauksista ja kehittää toimintatapoja ja toimijoiden välistä yhteistyötä. (Kiuru, Essi. Sähköposti 11/2017.)

Syrjimis- ja rasismitapauksissa prosessiin kuuluu osapuolten kuuleminen, jatkosta sopiminen (miten käyttäydytään) ja miten sitä valvotaan. Toimintaa valvotaan ja mahdollisesti pidetään seurantapalaveri. Turvallisuusasiat ja turvallisuuteen varautuminen käsitellään näissä tilanteissa aina tapauskohtaisesti. (Kiuru, Essi. Sähköposti 11/2017.)

Kysymykseeni sanktioista ja rangaistuksista vastattiin, että tilanteet käsitellään aina tapauskohtaisesti ohjeistusta noudattaen. Heidän tiedossaan ei ole annettuja sanktioita. Tukipalveluista kysyttäessä minulle vastattiin, että Oulun yliopiston opiskelijoiden tukena toimii opintopsykologi ja YHTS. Tarvittaessa arvioidaan muidenkin tukimuotojen tarvetta. Hallinnon mielestä resurssit syrjimis- ja rasismitapausten

kitkemiseksi ovat olleet riittävät, eikä hallinnon mukaan tapauksia heidän omien sanojensa mukaan ole onneksi ollut montaa. (Kiuru, Essi. Sähköposti 11/2017.)

6. POHDINTA

Kandidaatintutkielmani tarkoituksena oli selvittää ja kuvata saamelaisnuorten sopeutumista suomalaiseen yliopistoyhteisöön ja siihen liittyviä tekijöitä. Tutkimuksen tavoitteena oli saada saamelaisnuorten oma ääni kuuluviin. Tavoitteena oli tuoda esiin heille tärkeitä asioita sopeutumisprosessissa. Tutkimukseni teoria rakentuu akkulturaation, rasismin, syrjinnän ja sopeutumisen käsitteiden määrittelystä ja soveltamisesta, saamelaisten kouluhistoriasta sekä sopeutumisprosessin etenemisestä. Vertailin omia tutkimustuloksiani Kerry A. Baileyn (2015) tutkimustuloksiin Kanadan alkuperäiskansanuorten sopeutumisesta kanadalaiseen yliopistoon. Tutkimuksen tutkimusmenetelmä oli laadullinen, ja käytin aineistona haastatteluita. Tutkimukseen haastateltiin viittä saamelaisopiskelijaa Oulun yliopistosta.

Tulosten mukaan saamelaisopiskelijoiden sopeutuminen eteni vaihtelevasti. Sekä Oulun kaupunkiin, että yliopiston Giellagas-instituuttiin saamelaisopiskelijat sopeutuivat hyvin, mutta itse yliopistoon sopeutuminen aiheutti vaikeuksia. Jokaisen saamelaisopiskelijän sopeutumisprosessi oli yksilöllinen. Useimmat haastateltavista kokivat kuuluvansa saamelaisyhteisöön, esimerkkinä sopeutuminen Giellagas-instituuttiin. He korostivat myös saamen kielen opiskelun olevan tärkeää. Haastattelujen pohjalta voin todeta, että kaikilla haastatettavilla oli motivaatio sopeutua suomalaiseen yliopistoyhteisöön ja edetä opinnoissaan.

Saamelaisopiskelijoiden kokemukset liittyvät kertomuksiin selviytymisestä ja sopeutumisesta suomalaiseen yliopistoyhteisöön. Keskeisimpinä asioina sopeutumisessa mainittiin ystävät ja muut merkitykselliset sosiaaliset suhteet, opintojen etenemiseen liittyvät vaikeudet, koti-ikävä, Giellagaksen tuki, suomalaisten asenteet sekä syrjimis- ja

rasismikokemukset. He kokivat, että suomalaisten kanssa on turhauttavaa yrittää solmia sosiaalisia suhteita. Yksi haastateltavista kertoi ajatuksistaan palata opintojensa jälkeen työelämään pohjoiseen. Kertomukset ovat erilaisia, mutta sopeutumisprosessissa korostuivat lähes kaikilla samat sopeutumista vaikeuttavat ja helpottavat tekijät.

Haastatteluiden pohjalta voin todeta, että saamelaisopiskelijoiden toiminnoissa on nähtävissä piirteitä, joilla he luovat yhdessä ystävien kanssa toimintamalleja, joilla selviytyä suomalaisessa yliopistoympäristössä. Saamelaisopiskelijat haluavat antaa ja saada tukea opiskeluun liittyvissä hankaluuksissa, saada ja antaa vertaistukea silloin, kun yliopistoympäristössä vallitsevat negatiiviset asenteet. Haastattelujen pohjalta voin myös todeta, että yliopistossa esiintyy ennakkoluuloja saamelaisia kohtaan. Ennakkoluulot ovat vaikuttaneet saamelaisnuorten sosiaalisiin suhteisiin, ja osa on lopettanut käyntinsä yliopiston opiskelijatapahtumissa. Saamelaisopiskelijat haluavat saada tukea arkeen ja opiskeluun, joka liittyy vahvaan siteeseen ja yhteydenpitämiseen muihin saamelaisopiskelijoihin tiedekuntarajojen ylitse.

Salmelan (2012, 88) mukaan maahanmuuttajat elävät useissa eri maailmoissa sopeutuessaan Suomeen. Vaikka saamelaisopiskelijat ovat onnistuneet luomaan vahvoja tukiverkostoja keskenään helpottamaan sopeutumista, myös saamelaisopiskelijat joutuvat elämään useissa eri maailmoissa sopeutuessaan suomalaiseen yliopistoyhteisöön. On omaksuttava uusia toimintamalleja sopeutuessa suomalaiseen yliopistoyhteisöön, pohdittava sitä, koska, missä ja milloin uskaltaa tuoda oman taustansa julki, entä mistä hakea apua ja tukea silloin, kun oma perhe tai muu tuttu tukiverkosto voi pahimmillaan olla useiden satojen kilometrien päässä? Ryhmäytyminen voi luoda voimaannuttavia tunteita saamelaisopiskelijoissa, jossa yhteinen kulttuurinen tausta auttaa toisten tilanteen ymmärtämistä.

Aineiston perusteella voin päätyä siihen johtopäätökseen, että yliopistoon ja saamelaisten omaan Giellagas-instituuttiin kohdistuu kehittämistarpeita, erityisesti tuen saannin kehittämistarpeita niin, että niissä huomioidaan kokonaisvaltaisesti eri lähtökohdista tulleet

opiskelijat. Yliopiston tulisi myös olla tietoinen rasismien eri muodoista, jotka voivat olla valtaväestöä edustaville henkilöille näkymättömiä. Puurosen (2011, 32) mukaan arkielämän rasismien tutkimuksen lähtökohta on vähemmistöjen kokemus, jonka ajatellaan olevan olennaista rasismien ymmärtämiselle. Vähemmistöillä on rasismista sellaista tietoa, jota valtaväestöllä ei ole.

Haastattelukuvaukset rasismista liittyivät suomalaisten asenteisiin ja sanomisiin opiskelijatapahtumissa ja yliopistossa. Eräs haastateltava toivoisi tukea syrjimis- ja rasismitapauksissa, etenkin näinä aikoina, kun vihapuhe ja avoin rasismi ovat tulleet osaksi julkista ja poliittista keskustelua. Internetin myötä tuo puhe on myös löytänyt uuden laajemman areenan ja kuulijakunnan, ja anonyymikiusaaminen internetissä on lisääntynyt räjähdysmäisesti. Haastattelun aineiston avulla on mahdollista tarkastella saamelaisnuorten sopeutumisprosessia suomalaiseen yliopistoyhteisöön, ja miten yliopisto voisi omalla toiminnallaan parantaa saamelaisnuorten sopeutumista.

Vertailin tutkimuksessani keskenään myös saamelaisnuorten kokemuksia sopeutumisesta Oulun yliopistoon sekä Kanadan alkuperäiskansanuorten kokemuksia sopeutumisesta McMaster yliopistoon. Mitä yhteneväisyyksiä ja mitä eroavaisuuksia niistä löytyi? Sekä saamelaisnuoret että Kanadan alkuperäiskansanuoret ovat kokeneet rasismia sekä saaneet osakseen ennakkoluuloja. Molemmat ryhmät toivoivat myös toimia yliopistoiltaan rasismitapausten käsittelyyn sekä niiden kitkemiseksi. Kumpikaan ryhmä ei kokenut sopeutuneensa hyvin itse yliopistoon. Sen sijaan saamelaisopiskelijat kokivat sopeutuneensa hyvin omaan Giellagas-instituuttiin, sekä Kanadan alkuperäiskansanuoret omaan alkuperäiskansatutkimuksen keskuksensa, *Indigenous Studies department office*. Omiin yksikköihin sopeutuminen oli onnistunut. Myös pelko oman taustan paljastumisesta väärässä paikassa, väärin ihmisten seurassa yhdisti molempia ryhmiä. Yhteneväisyyksiä oli näillä kahdella ryhmällä enemmän kuin eroavaisuuksia. Ainoastaan Baileyn (2015) tutkimuksen alkuperäiskansaopiskelijat toivat ilmi kokemuksiaan eristyneisyyden tunteesta.

Jotta yliopistoyhteisöstä saataisiin ei-rasistinen ja monikulttuurinen yhteisö, tulee yliopistojen ottaa rasismitapaukset vakavasti ja menetellä Suomen rikoslain mukaan tapauskohtaisesti, kuten jo johdannossa mainitsin. Ongelma kaikenlaisissa kiusaamis-, syrjimis-, ja rasismitapauksissa on se, että niin kauan kun syrjintään, rasismiin ja kiusaamiseen syyllistyneet eivät saa sanktioita tai tapausta ei pidetä rangaistavana, kiusaamista, syrjintää ja rasismia on vaikea kitkeä pois yhteisöstä. Ympäripyöreiden kehotusten sijaan kiusaamis-, syrjimis- ja rasismitapauksissa syytteet tai sanktiot tulee kohdistaa suoraan niihin, jotka ovat syyllistyneet yllämainittuihin tapauksiin. Tapausten painaminen villaisella luo kasvualustaa kiusaamiselle, syrjinnälle ja rasismille. Rasismin eri muotojen näkyväksi tekeminen ja tiedostaminen tekevät mahdolliseksi rasismin vastustamisen (Puuronen 2011, 7). Tarkasteltaessa toimintaa vähemmistöjen edustajien näkökulmasta arviointi voi perustua vain heidän kokemuksiinsa ja kokemusten herättämiin tunteisiin (Puuronen 2011, 99). Baileyn (2015, 15) mukaan rasismi on yleistä, hienovaraista ja usein tunnistamatonta.

Jatkotutkimusta ajatellen olisi mielenkiintoista tutkia sitä, minkälaista erilaisuutta yliopisto ja sen ympäristö luovat? Mielestäni olisi tärkeää jatkossa myös kartoittaa yliopiston henkilökunnan ja terveydenhuollon ammattilaisten toimintamalleja ja kykyä vastaanottaa vähemmistöjä, sekä sitä, miten heitä kohdellaan syrjimis- ja rasismitapausten aikana. Entä päästäisiinkö intersektionaalisen feminismin avulla tasa-arvoiseen ja ei-rasistiseen yliopistoyhteisöön? Tärkeä kysymys on myös se, paljonko tämän tutkimuksen saamelaisnuorten kokemuksissa on historian toisintoa, jos mietitään esimerkiksi saamelaisten asuntola-aikaa Suomen kansakoulun asuntoloissa 1950 – 1960-luvuilla? Onko saamelaisten sopeutuminen tänäkin päivänä ollut pakon edessä sopeutumista, kuten asuntola-aikoina?

LÄHTEET

I. Informantit

informantti 1, haastattelu Oulussa 10.11.2016

informantti 2, haastattelu Oulussa 16.11.2016

informantti 3, haastattelu Oulussa 17.11.2016

informantti 4, haastattelu Oulussa 25.11.2016 & 2.10.2017

informantti 5, haastattelu Oulussa 2.10.2017

II. Painamattomat lähteet

Bailey, Kerry A. 2015. *Racism within the Canadian university: Indigenous students' experiences*, Ethnic and Racial Studies. Routledge Taylor & Francis Group, Hamilton, Ontario, Canada.

Giellagas-instituutin laatukäsikirja 2009. Toiminnan kehittämisen malli.

Keskitalo, Pigga, Linkola, Inker-Anni, Nyysönen, Jukka, McIntosh, Leonie, Paksuniemi, Merja & Turunen, Tuija 2016/3. *Saamelaisten ja Australian alkuperäiskansojen kouluhistorian erityispiirteet*. Ennen ja nyt. Historian tietosanomat. Referee-artikkelit.

Kuokkanen, Rauna 2002: *Alkuperäiskansojen diskurssi ja dekolonisaatio*. Julkaistu teoksessa *Kojootteja, Sulkapäähineitä, uraanikaivoksia. Pohjois-Amerikan intiaanien*

kirjallisuuksia ja kulttuureja. Ed. Sami Lakomäki & Matti Savolainen. Oulun yliopiston Taideaineiden ja antropologian laitoksen julkaisuja, 2002. ss. 240-64.

Kuokkanen, Rauna: *Saamelaisnaiset, feministinen analyysi ja saamelaisyhteiskunnan dekolonisaatio*. Artikkelit on osa Suomen Akatemian rahoittamaa, professori Kaarina Kailon johtamaa tutkimusprojektia "Monoakkulturaatio, sukupuoli ja valta koulutusinstituutioissa" (Oulun yliopisto 2000-2003).

Miettunen, Tuuli 2010. "Mie taas kuulun jonnekin". Suomen saamelaiset opiskelijajärjestöt. Kandidaatintutkielma. Oulun yliopisto.

Oulun yliopiston kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy Oulun yliopistossa 2017.

Oulun yliopiston ylioppilaskunnan poliittinen linjapaperi 2012-2015.

Salmela, Marju 2012. Maahanmuuttajien kokemuksia sopeutumisesta suomalaiseen yhteiskuntaan. Pro gradu. Jyväskylän yliopisto, Kokkolan yliopistokeskus Chydenius.

Seppälä, Anne 2015. Monikulttuurisen oppimisryhmän heikot ja kehittyvät vuorovaikutussuhteet maahanmuuttajien sopeutumisen tukena. Pro gradu. Tampereen yliopisto.

Syrjimis – ja rasismitapaukset. Vastaanottaja: Paula Rauhala. Vastaanotettu 22.11.2017. Yksityinen sähköposti.

Syrjimis – ja rasismitapaukset. Vastaanottaja: Paula Rauhala. Vastaanotettu 31.10.2017. Yksityinen sähköposti.

III. Painetut lähteet

Berry, J. W. 1997. Immigration, acculturation, and adaptation. *Applied Psychology: An International Review* 46 (1), 5–34.

Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2011. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.

Keskitalo, Pigga, Lehtola, Veli-Pekka & Paksuniemi, Merja 2014. Saamelaisten kansanopetuksen ja koulunkäynnin historia Suomessa. Siirtolaisuusinstituutti, Painosalama oy, Turku.

Kim, Y. Y. 2001. Becoming intercultural: An integrative theory of communication and cross-cultural adaptation. Thousand Oaks, CA: Sage.

Kirkness, Verna J. & Ray Barnhardt 1991: First Nations and Higher Education: The Four R's - Respect, Relevance, Reciprocity, Responsibility. Journal of American Indian Education 30.3. 1-15.

Liebkind, Karmela. 2000. Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa Liebkind (toim.) Monikulttuurinen Suomi. Etnisten suhteet tutkimuksenvalossa. Tammerpaino Oy, Tampere.

Nuorten järjestökiinnittyneisyys. Yhteenvetoraportti 1998. NUORA:n julkaisuja nro 5. Opetusministeriö, nuorisoasiain neuvottelukunta. Helsinki.

Puuronen, Vesa 2011. Rasistinen Suomi. Gaudeamus Helsinki University Press, Helsinki.

Titzmann, P. F. 2014. Immigrant adolescents' adaptation to a new context: ethnic friendship homophily and its predictors. Child Development Perspectives 8 (2), 107–112.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki.

III. Elektroniset lähteet

City-Sámit, viitattu 6.11.2017, <http://www.citysamit.net/ukk.html>

Giellagas-instituutti, viitattu 24.10.2017, <http://www.oulu.fi/giellagasinstituutti/>

Oulun seudun YK-yhdistys, viitattu 24.10.2017, <https://osyky.com/2016/02/19/tiedote-koskien-tajja-hietasen-haastattelua/>

Oulun yliopiston ylioppilaskunta, viitattu 24.11.2017, <http://www.oyy.fi/kannanotto-rasismi-ja-syrjinta-eivat-kuulu-yliopistoyhteisoon/>

Sámi allaskuvla, viitattu 15.11.2017, <http://samas.no/se/oktavuohta>

Yle Sápmi, viitattu 24.10.2017, <https://yle.fi/uutiset/3-8684767>

LIITTEET

Liite 1

1. Mitä opiskelet?
2. Mikä sai hakemaan Oulun yliopistoon/Giellagakseen
3. Miten käytännön asioiden järjesteleminen sujui? Esimerkiksi asunnon hankkiminen?
4. Miten opintosi lähtivät käyntiin ja miten ne ovat edenneet?
5. Minkälaista tukea saat opiskeluusi?
6. Oletko tutustunut uusiin opiskelijoihin? Miten?
7. Minkälainen prosessi tutustuminen oli?
8. Miten olet sopeutunut?
9. Mikä on helpottanut sopeutumista?
10. Mikä on vaikeuttanut sopeutumista?
11. Mitä muuta haluaisit tuoda esille sopeutumisprosessiin liittyen?